

[ฉญา¹ ออกเสียงว่า ฉะ-ฉญา มีความหมายตามรูปศัพท์ว่าบัญญัติ ประชญา ความฉลาด หมายถึงคำพูดที่เป็นภาษิตมีความหมายลึกซึ้งในเชิงเปรียบเทียบ]

ประชาชนผู้มีความรู้ นิยมกล่าวฉญาโต้ตอบกันเป็นเชิงสั่งสอน เช่น ผู้อาวุโสใคร่จะตักเตือนผู้น้อยก็มักจะกล่าวคำฉญา แสดงถึงความเป็นผู้มีวาทีศิลป์ หรือในบางโอกาสผู้น้อยต้องการจะเตือนสติผู้มีวัยวุฒิก็อาจจะทำได้โดยกล่าวคำฉญาอันแฝงไว้ด้วยคำคมตั้งที่ไ้รวบรวมไว้ในภาคฉญาสุภาษิต

หนุ่มสาวนิยมกล่าวคำฉญาโต้ตอบกันเป็นการเกี้ยวพาราสี ขณะที่หญิงสาวมาทำงานร่วมกันในลานบ้านเรียกว่า ลงช่วง ชายหนุ่มจะได้โอกาสนี้มาผูกมิตร ไสว ชุมหิรัญ² ได้แสดงข้อคิดเห็นและสรุปความได้ว่า หนุ่มสาวเกี้ยวพาราสีกัน โดยกล่าวคำฉญา ก็เพราะคำฉญา มีความหมายลึกซึ้ง แม่ว่าในบางครั้งจะแทรกคำไม่สุภาพหรือ แสดงความโกรธแค้นก็ไม่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นไม่สุภาพ หรือ โกรธแค้นเท่าใดนัก ชายหนุ่มหญิงสาวอาจจะไม่กล้าเจรจาภาษารักต่อกันอย่างเปิดเผย แต่คำฉญาจะช่วยให้หนุ่มสาวเข้าใจกันตามความนัยที่แฝงอยู่ ดังที่ได้รวบรวมไว้ในภาคฉญาเกี้ยวพาราสี

ฉญา สุภาษิต

พระราชสารเวที วิทยาการ

1. ทุกข์ขมขื่นฉะ ฉะฉาน¹ ๑๕๖
ทุกข์ขมขื่น ๑๕๖ ๑๕๖

ทุกข์ไม่ขมขื่น ฉะ ฉะ ๑๕๖
ทุกข์ไม่มีขมขื่น ๑๕๖ ๑๕๖

¹พจนานุกรมภาคอีสาน - ภาคกลาง ฉบับปดิชานสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ศิสุสมทาเดระ) (ไทยวัฒนาพานิช นครหลวงกรุงเทพธนบุรี 2515) หน้า 271.

²ไสว ชุมหิรัญ คำฉญาภาษิต (โรงพิมพ์คำทรงหักถกการ พระนคร 2516)

คำศัพท์

- | | | |
|-------------------------------------|---|---|
| 1. ฝา ^๕ ยัด ^๕ | = | ฝา ^๕ เรือน ^๕ ที่ ^๕ |
| 2. ลี ^๕ | = | ชุก ^๕ ซอน |
| 3. ทอง | = | ทอง |
| 4. ยวบ ^๕ เป้น | = | อยู่ ^๕ ไม่ ^๕ เป็น, อยู่ ^๕ ไต่ ^๕ อย่างไร |

วิเคราะห์ความ

ความยากจนเป็นสิ่งที่ทุกคนจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ถ้ามีความอดทน ขยันหมั่นเพียร แล้วก็สามารถจะเลี้ยงชีวิตต่อไปได้ ฉะนั้นจึงมีคุณค่าเตือนใจ ถึงการกินเป็นความจำเป็นสุดยอก ส่วนเครื่องแต่งกายเป็นรอง เพราะใจความที่ว่าทุกข์เพราะไม่มีผ้าถุงห่มหากเรือนมีฝักันมีคชคักพอจะชุกซอนอยู่ได้ ไม่อายคน ทุกข์เพราะไม่มีข้าวอยู่ในท้อง จะนอนชุกซอนอยู่ไม่ได้แน่นอน

- | | | | | |
|--|--|-----------------------|--|--|
| 2. สัต ^๕ คเสา ^๕ ไม้ ^๕ ๑ | ลำ ^๕ เคียว ^๕ ป่อง ^๕ ๒ | หาก ^๕ ต่าง | จะ ^๕ คัก ^๕ เสา ^๕ ไม้ ^๕ ๑ | เคียว ^๕ ปล่อง ^๕ ยอม ^๕ ต่าง |
| บาค ^๕ วา | เป็น ^๕ พิน ^๕ อง ^๕ ใจ ^๕ ๑ | เลี้ยว ^๕ ๓ | กะ ^๕ หาม ^๕ ๔ | แม้ ^๕ ว่า ^๕ เป็น ^๕ พิน ^๕ อง ^๕ ใจ ^๕ ๑ |
| | | | | เลี้ยว ^๕ ก็ ^๕ ยอม ^๕ มี |

คำศัพท์

- | | | |
|---------------------------|---|---|
| 1. เสา ^๕ ไม้ | = | คัน ^๕ เสา, คัน ^๕ ไม้ |
| 2. ป่อง | = | ปล่อง |
| 3. ใจ ^๕ เลี้ยว | = | ใจ ^๕ เลี้ยว, ใจ ^๕ คค, ใจ ^๕ คค ^๕ ใจ ^๕ ต่าง ^๕ กัน |
| 4. หาม ^๕ | = | ยอม ^๕ มี |

วิเคราะห์ความ

ฉนวนนี้ให้ความคิดในด้านจิตใจของมนุษย์ แม้จะเป็นพี่น้องพ่อแม่เดียวกัน การอบรมเลี้ยงดูคล้ายคลึงกันก็ตาม ก็ยังมีจิตใจความนึกคิดแตกต่างกัน ดังสุภาษิตบทหนึ่งที่ว่า "ไม้ลำเดียวยังต่างปล่อง พี่น้องยังต่างใจ" ชาวบ้านมีความรู้เรื่องจิตวิทยาอย่างชาวบ้าน

ตั้งฉญาบทนี้ เพราะชี้ให้เห็นว่า การที่จะคาดหวังให้เด็กทุกคนที่ตนอบรมเลี้ยงดูเป็นคนดี
ดังที่ตนปรารถนานั้น ย่อมเป็นไปได้ เพราะแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างระหว่างบุคคล

3. ผักหม¹เหียน²กาง³ท่าง⁴ยา⁵ฟ้าว⁶เหียบ⁷ญ่า⁸ ผักขมเหียนกลางทางอย่า⁹ฟั้ง¹⁰เหียบ¹¹ยา¹²
ผักมันขึ้น¹³เกี่ยว¹⁴ค่าง¹⁵น้ำ¹⁶ไอ้อาว¹⁷หา¹⁸ ถ้ามันขึ้น¹⁹เกี่ยว²⁰ค่าง²¹จะตาม²²เรียกอ²³อย่าง²⁴
เสียดาย

คำศัพท์

1. ผักหม	=	ผักขม
2. เหียน	=	เหียน, เกรียน
3. กางท่าง	=	กลางทาง
4. ยาฟ้าว	=	อย่าฟั้ง, อย่ารีบด่วน
5. เหียบญ่า	=	เหียบยา
6. เกี่ยว	=	เกี่ยว, เกาะ
7. ค่าง	=	ค่าง, ไม้ระแนงสำหรับให้ต้นไม้เลื้อย เกาะ
8. น้ำไอ้อาวหา	=	ถามเรียกหาด้วยความเสียดาย (นำ- ตาม, ไอ้อาว = เรียกด้วยความเสียดาย หรือเสียใจ)

วิเคราะห์ความ

ฉญาบทนี้ให้ความคิดที่จะพิจารณาบุคคล การมองภายนอกจะไม่ทำให้เข้าใจ
บุคคลในสังคมใดคั่นัก เปรียบดังสำนวนไทยที่ว่า "ไม่ล้มขามไต คนลมอย่าขาม" ขอความ
ที่กินใจก็ คือ ถ้าผักขมนี้สามารถเลื้อยขึ้นเกาะบนไม้ระแนงได้เมื่อใดแล้ว ก็จะเรียกร้อง
หาด้วยความเสียดายหรือเสียใจ

ลักษณะของครูที่ฉัน ควรจะหยิบยกเอาคำคมมาอบรมสั่งสอนเยาวชน เพื่อปลูกฝังอุปนิสัยให้เป็นคนที่มีมองสิ่งต่าง ๆ ในแง่ดี ซึ่งจะช่วยให้คุณอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่ถูกเหยียดหยามบุคคลที่อยู่ในสภาพที่ต่ำกว่าคุณ เพราะสักวันหนึ่ง เขาอาจจะมีความอุตสาหะวิริยะสร้างฐานะให้ทัดเทียมหรือสูงกว่าคนอื่นก็ได้

4. ผักแต¹ เป็นมันอ่อน² ไผ่กะซอนเสียมไซ³ ตั้งแต่เป็นมันหัวเล็ก ๆ ใครก็ชอบเสียมไซ
ผัควาเป็นมอนเตอ⁴ ไผ่กะยานแกมกิน⁵ แต่ดาเป็นควใหม่ซิค ๆ ใครก็กลัวจะชอกกิน

คำศัพท์

1. ผักแต	=	ตั้งแต่
2. มันอ่อน	=	มันหัวเล็ก ๆ, มันมือเสือ
3. ซอนเสียมไซ	=	ซอนเสียมใส่, กระจายอยากซุก, จ้องซุก
4. มอนเตอ	=	ควใหม่สีเหลืองซิค
5. แกมกิน	=	ชออาศัยกิน, ชอกกิน

วิเคราะห์ความ

สภาพสังคมต่าง ๆ ทุกสังคมย่อมจะพิจารณาถึงความแตกต่างในเรื่องชาติชั้นวรรณะ คนยากจน คนร่ำรวย คนดีคนเลว ผู้ดีไฟร์ ฌญาบทนี้จึงชี้ให้เห็นว่า มนุษย์เรามีความปรารถนาในสิ่งที่ตนเห็นว่าจะได้ผลประโยชน์ดังเช่นมันหัวเล็กที่จะเจริญเติบโตไปในภายภาคหน้า ในทางตรงกันข้ามถ้าสิ่งนั้นไม่มีลักษณะที่จะทำให้ประโยชน์ให้แล้วบุคคลก็จะมองข้ามไปเสีย หรือในขณะเดียวกัน ก็เกรงว่าเขาจะชออาศัยกิน นี่คือธรรมชาติของมนุษย์ คุณค่าที่ใคร่รักคือ คนเราทุกคนจะต้องแสวงหาความรู้ และ ขวนขวายยกระดับฐานะของตนให้เป็นที่ยอมรับในวงสังคม

5. กก¹บน²ตั้ง³ตั้ง⁴
งาน¹ตั้ง²สัก³แต่⁴เลี้ยง⁵ตั้ง⁶แต่⁷ไป⁸

โคน¹ต้น²ยัง³ไม่⁴ทัน⁵โต⁶ เริ่ม⁷ตาย⁸ตั้ง⁹แต่¹⁰ถึง¹¹
ถึง¹²ยัง¹³ไม่¹⁴โต¹⁵สัก¹⁶แต่¹⁷เลี้ยง¹⁸ตั้ง¹⁹แต่²⁰ไป²¹

คำศัพท์

1. กก	=	โคนต้น
2. ตั้ง	=	เจริญเติบโต, โต
3. บน	=	เริ่มตาย, ตายเร็ว, เหี่ยวเฉา
4. งาน	=	ถึงไม่

วิเคราะห์ความ

ต้นไม้ที่ยังไม่เจริญเติบโตเต็มที่ ถึงไม่ยอมเหี่ยวเฉา ต้นไม้มีโครงสร้างสำคัญตามลำดับคือ 1. ราก 2. ลำต้น 3. กิ่ง 4. ใบ ถ้าลำต้นเสียกิ่งก็เฉา ถ้ากิ่งเฉาถึงจะพุดนอมใบอย่างไรก็ไม่งอกงาม เหตุใดจึงจะเลี้ยงใบให้เจริญเติบโตได้เล่า เป็นคำเปรียบเปรยให้คนรู้จักกาลเทศะและบุคคลจะทำอะไรก็ตามควรจะได้ใคร่ครองให้มีโอกาสที่จะนึกจะคิดและให้เวลาทำงาน ผู้ใหญ่จะสอนลูกหลานของตนให้เป็นคนคิดริเริ่มแสวงหาโอกาสทำงานที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ในขณะที่เกี่ยวกับสภาพของสังคมผู้ใหญ่ นั้นควรจะให้โอกาสผู้น้อย แสดงความสามารถของเขาบ้าง มิใช่จะรวบรวมอำนาจไว้เพียงกลุ่มเดียว คุณค่าที่ได้รับก็คือ

1. ให้รู้จักความสำคัญของแต่ละสิ่ง, ของแต่ละบุคคล
2. ต้องรักษาสິงที่สำคัญมาก่อน

6. แฉ่น¹นาม²เชื้อ³หอย⁴นา⁵ชาติ⁶คำ⁷
มัน¹ไม่²ไค³ครั้ง⁴หอย⁵กว้าง⁶กลาง⁷ทะเล⁸

แฉ่น¹นาม²เชื้อ³หอย⁴นา⁵ชาติ⁶คำ⁷
มัน¹ไม่²ไค³ครั้ง⁴หอย⁵กว้าง⁶กลาง⁷ทะเล⁸

คำศัพท์

1. แฉ่นนามเชื้อ	=	เชื้อสาย
2. ชาติคำ	=	ชาติคำ, ชันคำ

- | | | |
|------------|---|------------------------------|
| 3. ฟ้าย่าง | = | ไม่ได้ครึ่ง, เทียบไม่ได้ |
| 4. กว้าง | = | กว้าง, ใหญ่ |
| 5. บวง | = | ทะเลหลวง, ถิ่นทะเล, กลางทะเล |

วิเคราะห์ความ

คำพูดเปรียบเปรยให้พิจารณาเรื่องชาติชั้นวรรณะ ให้รู้จักภูมิหลังของตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตสังคมที่มีการแบ่งชั้นบุคคล คนชั้นต่ำเทียบกับคนชั้นสูงไม่ได้ เหมือนหยวนากับหยอทะเลเทียบกันไม่ได้

- | | |
|---|-------------------------------------|
| 7. ตี ¹ แตกว้าย ² บั๊กเล ³ ฮาย ⁴ ผักตู ⁵ บักฮี้ ⁶ | ตีแตกว้ายเขายาวร้าย ประตุไม่บิให้ตี |
| ตีแตกแมงมี ⁷ นอย ⁸ คิ่นลีน ⁸ บฮำเพ็ง ⁹ | ตีแตกแมลงหัวน้อย ชายผ้าจีนไม่ระวัง |

คำศัพท์

- | | | |
|------------|---|------------------------|
| 1. ตี | = | คำหยาบ, ตีเตียน |
| 2. ว้าย | = | ควาย |
| 3. บักเล | = | ควายเขายาว |
| 4. ฮาย | = | คูร้าย |
| 5. ผักตู | = | ประตุ |
| 6. บักฮี้ | = | บิ |
| 7. แมงมี | = | แมลงหัว |
| 8. คิ่นลีน | = | ชายผ้าจีน |
| 9. ฮำเพ็ง | = | จัดแจง, ทำให้เรียบร้อย |

วิเคราะห์ความ

ธรรมชาติของมนุษย์ประการหนึ่งก็คือ การมองว่าตนเองถูกต้องผู้อื่นนั้นมีความผิดอย่างมหันต์ ดังโคลงโลกนิติบทหนึ่งว่า

โทษทานผู้อื่นเพียง	เมล์ดงา
ปองคิฉินนินทา	ไปเว็น
โทษคนเท่าญาติ	หนักยิ่ง
ปองปิตคิฉอนเรน	เรื่องร้ายหายสูญ

คุณค่าที่ควรพิจารณาจากฉญาบทนี้ก็คือ จะต้องแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ดีกว่า
ที่จะตำหนิคนอื่น

8. สนุกแ่ความเหล่น¹ ความกิน² ทอเพิน³ สนุกแ่การเล่น การกินไม่เท่าเพือน
สนุกแ่ความเว้า⁴ ชู⁵ ลีตอ⁶ กะมี้ สนุกแ่การพูด คุควงก็ไม่มี

คำศัพท์

1. ความเหล่น	=	การเล่น
2. ความกิน	=	การกิน (การทำมาหากิน)
3. ทอเพิน	=	เท่าเพือน, เท่าเทียมคนอื่น
4. ความเว้า	=	การพูด, คำพูด
5. ชู	=	คุรัก (แฟน)
6. ตอน	=	ควง

วิเคราะห์ความ

ฉญาบทนี้ให้ความคิดสั่งสอนเชิงประชดบุคคลที่ชอบสนุกสนาน แ่เรื่องการทำมา
หากินไม่หักเทียมคนอื่น และ สั่งสอนเชิงประชดบุคคลที่พูดเก่งแ่หาคุควงไม่ได้

9. เชื้อชาติ¹ ข่า² ทางกะยั้งเลาะไเฮ³ เชื้อชาติขี้ข่า แม่เคินเลาะไร
แสนลีคำ⁴ พอก⁵ ไร่ สีข่าแองยั้ง แสนทองคำพอกไร่สีข่ายังมี

คำศัพท์

- | | | |
|--------------------|---|-----------------------|
| 1. เชื้อชาติ | = | ชาติเชื้อ, ชาติพันธุ์ |
| 2. ชา | = | ช้ำ, ช้ำทาส |
| 3. หางกะยั้งเลาะไฮ | = | เคินเลาะเรียบไร |
| 4. คำ | = | ทองคำ |
| 5. พอก | = | หุ่มห่อ (ปะ, หุ่ม) |

วิเคราะห์ความ

ความคิดคำนึงเรื่องชาติชั้นวรรณะของชาวบ้านยังมีปรากฏอยู่ พิจารณาได้จาก
 ฅญาบทนี้ เช่นเดียวกับกาก็ยังเป็นกา หงส์ก็ยังเป็นหงส์นั่นเอง คนไทยโดยทั่วไปมีความ
 เข้าใจอยู่ว่าบุคคลจะดีได้เพราะชาติตระกูลหรือชาติกำเนิด การอบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา
 จะปรากฏให้เห็นจนกระทั่งมีคำกล่าวอยู่เสมอว่า "สำเนียงส่อภาษา กิริยาสะท้อนตระกูล" ฉะนั้น
 ผู้ที่จะอบรมสั่งสอนเด็กได้เป็นอย่างดีก็ในชั้นปฐมก็คือบิดามารดา สภาพครอบครัวไทยในสมัย
 นั้น บิดามารดาบุตรธิดามีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า บุตรธิดาจะ
 ถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ จากบิดามารดา

- | | |
|---|---|
| 10. กล้วย ¹ ชีลา ² บินขึ้นคำโต ³
บสม ⁴ ฟาฟาน ⁴ แลนลงกะเบี่ยน ⁵ ฮ่าง ⁶ | ด้วยชี่ปลาร้า ปืนขึ้นคำโต ³
ไม่สมพพาน วิ่งลงจันร้าว |
|---|---|

คำศัพท์

- | | | |
|-------------|---|------------------------------------|
| 1. กล้วย | = | กล้วยอาหาร |
| 2. ชีลา | = | ชี่ปลาร้า, ไม่สวยงาม |
| 3. บสม | = | เหมาะสม |
| 4. ฟาฟาน | = | สำหรับ, พานอาหาร |
| 5. กะเบี่ยน | = | ภาชนะใส่ข้าวสารอย่างกระด้ง, งานสาน |
| 6. ฮ่าง | = | เกา, ร้าว |

วิเคราะห์ความ

มนุษย์ต้องรู้จักประมาณตน เมื่อจะเปลี่ยนแปลงฐานะจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของคนหรือการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ เปรียบเหมือนด้วยอาหารที่ไม่สวยงามก็ย่อมไม่เหมาะสมกับสำหรับอาหารที่เป็นพานิชย์ คำว่า "ป็นขึ้น" แสดงให้เห็นว่ากระเสือกกระสนที่จะอยู่ในตำแหน่งหรือสภาพนั้น และในที่สุดก็ไม่สามารถอยู่ได้ ต้องกลับมาอยู่ที่เดิม

ณฺญาบทนี้ เป็นเครื่องสอนกุลบุตรกุลธิดาได้เป็นอย่างดีว่า ความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะทำให้เกิดผลดีจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของบุคคล

ณฺญาเกี้ยวพาราสี

นางฉิ่ง ไกรสรกุล วิทยากร

พู่ขาวมาเหลนสาว คั้นพู่ขาวเห็นหน้าพู่สาว
กะเวาจึงขึ้นจิ้งซี ทาบอนแกกั้นเค
(จารุณี - วาจึงโคะคะคุณุณาย)

เจายามาจำตาน¹ แดงนางแคนคัง
บัตถานี่สีไหนองนังคาว² แคนพีเพิงไย³
ยานแตกุมเลศอย่างยัง เลียงบประสงค์แหลว
คั้นเขาไปเหลนพู่อื่นกะไหววาจิ้งซี
เพินบอกให้เวา (หัวเราะ)
(สิริลักษณ์ - พิมหาวาจิ้งโคะ)

พู่ขาวเพินกะถามพู่สาวช้านอย
พู่สาวกะเวาเบเนนกะปากเบเนน
กะไปเฮียนมาจากพู่ใหญ่ เพินสอนวะขัน

หนูมมาเกี้ยวสาว ถ้าหนูมเห็นหน้าสาว
ก็จะพุกอย่างนั้นอย่างนี้ หาที่โคะตอบกันนะ
(จารุณี - พุกว่าอย่างไรคะคุณุณาย)
คุณุณายมาแกลวงกล่าวไหนองคังแคน
คราวนี้จะไหนองนังที่คนเคี้ยวจะ ฟังใคร
กลัวแต่แมลงภูจะวางรังไม่ประสงค์นั้นแล้ว
ถ้าเขาไปเกี้ยวคนอื่นก็ให้พุกอย่างนี้
ทานบอกให้พุก (หัวเราะ)
(สิริลักษณ์ - ทิมหาพุกว่าอย่างไรคะ)

หนูม เขาก็ถามสาวแรกรุน
หญิงสาวก็พุกไม่เป็น กล่าวไม่เป็น
ก็ไปเรียนมาจากผู้ใหญ่ ทานสอนว่าเช่นนั้น

นกจิกตอมคอกอ้อย นกน้อยตอมคอกมะขาม
 เจ้ายาตามหลายตอน นางเพียงบั้นไฉ
 ใจบั้นไฉกาจาเวาเป็นพี่เอยวะซัน

นี่แหละความตญาเด็กน้อยตั้งแต่
 (สิริลักษณ์ - มีหญิงอีกแฉะเพินกำลัง
 อัดเทปคะ เป็คยคะสิบไคจคยูก
 พูบาวตอบว่าจิงไคอะนี่)

เซาวาให้ฟังว่า เจาผู้ค้ออู้เตย
 ต้นคำไม้คก กกบั้นฉิ่งแฉนตั้งงาจิจุมคอก
 ฮากบั้นฉิ่งพินสั่งมาบั้นงไปเทเนอ
 (สิริลักษณ์ - มีหญิงอีกแฉะ เวาค้อไปโลค)
 นกเซาตูปากคยูกะฉิ่งซันนันเค
 กาเวาวอนพากกนกะฉิ่งฮอง
 นองพากอายคำเคียวจิงบซังนอซังเอย

นกจิกตอมคอกอ้อย นกน้อยตอมคอกมะขาม
 คุดยามาตามนักเลบ น้องยังไม่เป็นผู้ใหญ่
 จิตใจไม่กล้าพอ จะพูดก็พูดไม่เป็นพี่เอย

นี่แหละคำตญาเด็กวัยรุ่นสมัยก่อน
 (สิริลักษณ์ - มีอะไรอีกคะ เขากำลัง
 อัดเทปคะ กำลังเปิดคะ จะไม่ไคจคกล่าวบ
 ชายหนุ่มตอบว่าอย่างไร คราวนี้)

เซาพูดให้ฟังว่า คุณผู้คนแมงรัก
 ต้นเตยใบคกกไม่บั้นฉิ่งแฉนทำไม่ออกคอก
 รากไม่บั้นฉิ่งพินทำไมผลิบเนะ
 (สิริลักษณ์ - มีอะไรอีกคะ พูคค้อไปเลย)
 นกเซาพรากคยูกะฉิ่งซันนอ
 กาเหวาบิวนอนจะพรากกั้นก็ฉิ่งร้อง
 นองพรากพิคำเคียวทำไมไม่ฉิ่งนอ

คำศัพท์

- | | | |
|-----------|---|-------------------|
| 1. จาตาน | = | แกลงกล่าว |
| 2. นังคาว | = | นั่งอยู่เดี่ยวคาย |
| 3. เฟิงไผ | = | ฟังพาดูไค |



ชายหนุ่มหญิงสาวเมื่อพบกันจะพูดจาเกี้ยวพาราสีโต้ตอบเป็นบทกลอน หญิงสาวแรกเริ่ม
 มักจะมีความเหนียมอาย ไม่กล้าพูดจา บางครั้งจะจกจามาจากผู้ใหญ่ เมื่อถูกชายหนุ่มรบเร้า
 ถามมาก ๆ ก็จะถูกออกค้วว่า ตนยังไม่ทันจะเติบโตพอที่จะพูดภาษารักได้ เพราะจิตใจไม่กล้า
 พอ หรือเมื่อชายหนุ่มผู้มีจิตสมัครรักใคร่ ต้องการจะผูกไมตรีกับหญิงสาวก่อนวัยอันสมควร หญิง

สาวจะพูดให้ฝ่ายชายสำนึกตนว่าชายหนุ่มเปรียบเสมือนต้นไม้ที่รักต้นไม้เดียว โคนต้นไม้ยังมีต้นจะ
 ฝั่งแน่น รากก็ยังไม่ทันจะหยั่งพินถิ่นเท่าไรนัก แต่มาผลิดอกออกช่อเสียแล้ว เปรียบกันว่าจะชิง
 สุกก่อนไหม

ฉญา จึงเป็นคำกล่าวที่ชายหนุ่มหญิงสาวพูดจาดัดพ้อต่อว่าวิงวอน เช่น ชายหนุ่มพูด
 กับหญิงสาวให้ระลึกถึงความผูกพันอาลัยอาวรณ์ แม้จะพรากจากกันก็ควรจะกล่าวคำอำลาบ้าง
 คึงนกเขาเวลาพลัดพรากจากคู่ก็ยังขันพราวีเรียกหากัน หรือกาเหว่าเวลาพรากจากคู่ของมันก็
 ยังร้องทวยความโศกเศร้า ส่วนน้องนั้นจากพี่ไปยังไม่เอ่ยคำอำลาแม่แต่สักคำเดียวเลย

ฉญา บทต่อไปนี้เป็นสำนวนเกี่ยวพาราสีของชาวบ้านชายหญิง คู่มัวคั่นทองแวง
 หมูบ้านเมืองเก่า แสดงความมีปฏิภาณสามารถโต้ตอบกันได้ในวันนั้น จะมีบางตอนที่ว่าความเดิม
 เพราะไม่สามารถคิดได้อย่างฉับไว ความจริงไม่สัมพันธ์กัน และบรรยากาศไม่สมจริงดังที่หนุ่ม
 สาวเกี่ยวพาราสีกันดังเช่นในสมัยก่อน

ฉญา เกี่ยวพาราสี (ชาวบ้านชายหญิง คู่มัวคั่นทองแวง - วิทยากร)

18 พฤษภาคม 2515

- | | |
|--|---|
| <p>1. หญิง โย้ย เป็นจิ้งฉกอีตุ้ ๑ ๒
 กกบหันเห็นสิ่งมาจุ่มหมาก^๒
 ฮากบหันตึงพินสิ่งมาบับงไบอายุเอ้ย</p> | <p>ไอพี่ เป็นเหมือนแรงรักต้นไม้เดียว
 โคนต้นไม้ยังไม่ทันฝั่งแน่นทำไมจึงมีผล
 รากไม่ทันหยั่งพินทำไมผลิใบะที่โย้ย</p> |
| <p>2. ชาย คั้งแต่ก็เจ้ามารวมั้ง^๓
 บัดฮานสิ่งมาพั้งเป็นหาง^๔
 สิ่งมาขาดเป็นหวย^๕ ทวยเที่ยว^๖
 มือฮอยมู</p> | <p>แต่ก่อนนั้นเธอทำไมพูดเจ้อยแจ้ว
 แคกราวนี้ทำไมจึงขาดเป็นหาง
 ทำไมจึงขาดเป็นห่วงให้ทวยเที่ยว
 วันละร้อยฝูง</p> |
| <p>3. หญิง โย้ย ทีเจ้ากินชินแซ
 คางกะแคปากบถนพีเอ้ย
 ทีเจ้ากินชินชางคางกะคาง^๙
 ปากบเป็นออ</p> | <p>ไอหรือว่าพินเนื้อจระเข้
 คางแข็งพูดไม่ออกนะที่เอ้ย
 หรือพินเนื้อชางคางกระคาง
 พูดไม่เป็นนะ</p> |

คำศัพท์

1. ผักกอกูเตี้ยต้นดำ	=	แมงรักต้นเตี้ย
2. จีจุมหมาก	=	มีผล
3. วามังมั่ง	=	พุดเจ็ยแจ้ว
4. พังเป็นหาง	=	ซากเป็นหาง
5. ซาคเป็นห้วย	=	ซากเป็นห้วยหนอง
6. ควายเที่ยว	=	ควายทองเที่ยว, ควายเดินผ่านไค้
7. คางกะแต	=	คางแข็ง
8. บลัน	=	พุดไม้ไค้, พุดไม้ออก
9. คางกะคาง	=	คางกระคาง, คางแข็ง

วิเคราะห์ความ

1. ฝ่ายหญิงเปรียบฝ่ายชายว่าเป็นผู้ที่ทำงานหนักเป็นหัวหน้าครอบครัว มีความสำคัญอย่างยิ่งกับต้นแมงรักที่ใช้ประโยชน์ในการปรุงอาหาร แต่ฝ่ายชายยังไม่พร้อมที่จะทำหน้าที่ของตน จึงควรจะเตรียมตัวเองเสียก่อน

2. ฝ่ายชายตัดพ้อต่อว่าฝ่ายหญิงที่ตัดไม้ตรีเสียแล้ว เปรียบเหมือนกับถนนหนทาง ความปกติเส้นทางใคร ๆ ก็เดินผ่านไปมาได้ บัดนี้เส้นทางนี้ซากเป็นคองจนควายสามารถเดินผ่านไค้วันละร้อยฝูงที่เดียว

3. ฝ่ายหญิงบอกว่า ฝ่ายชายนั้นสงวนคำพุดเหมือนเช่นเดิมหรือ เพราะว่ากินเนื้อจระเข้ จึงทำให้ซากกรรไกรแข็งพุดไม้ไค้ ซรรมาติของจระเข้ไม่มีลิ้นและกินเนื้อช้างที่หยาบ ซากรรไกรจึงกระคางพุดไม้ไค้

4. หญิง เจ้าพี่ศรีส้อย หมายถึงมา^๑
 คั้นมาออกแล้ว พี่ศรีป่า บกวาง
 พี่ศรีส้อยสอ^๒
 (โทน - หนูให้ทางนั้น โต้^๓กันเอง)
 อีวาพี่ศรีสอ^๔บอกบแผน

5. หญิง อ้น^๑วัง^๒เวิน^๓น้บ^๔เคยม^๕ชอน^๖ชวง^๗
 เป็น^๘วัง^๙มน้ำ^{๑๐}คัง^{๑๑}ไม^{๑๒}บ^{๑๓}มาย^{๑๔}ชอน^{๑๕}
 ชอน^{๑๖}ไม^{๑๗}คาง^{๑๘} ปาน^{๑๙}อย^{๒๐}กะ^{๒๑}บมี^{๒๒}

6. ชาย วัง^๑เวิน^๒น้บ^๓มี^๔ชอน^๕ชวง^๖
 แห^๗ทอง^๘ของ^๙อาย^{๑๐}สิวาน^{๑๑}
 คั้น^{๑๒}มี^{๑๓}ไม^{๑๔}คอง^{๑๕}แห^{๑๖}อาย^{๑๗}สิวาน^{๑๘}ลง^{๑๙}

พี่^๑ศรี^๒ศรี^๓สร้อย^๔น่อง^๕หมาย^๖ใจ^๗จะ^๘มา^๙อ^{๑๐}าศ^{๑๑}ย^{๑๒}ร^{๑๓}ม^{๑๔}
 เมื่อ^{๑๕}มา^{๑๖}ถึง^{๑๗}แล้ว^{๑๘}ค^{๑๙}น^{๒๐}พี่^{๒๑}ศรี^{๒๒}ศรี^{๒๓}ไม่^{๒๔}ก^{๒๕}ว^{๒๖}าง^{๒๗}
 พี่^{๒๘}ศรี^{๒๙}ศรี^{๓๐}สร้อย^{๓๑}มี^{๓๒}ร^{๓๓}ม^{๓๔}บ^{๓๕}าง^{๓๖}
 (โทน - หนูให้พวกนั้น โต้^{๓๗}กันเอง)
 หรือ^{๓๘}ว่า^{๓๙}พี่^{๔๐}ศรี^{๔๑}ศรี^{๔๒}ไบ^{๔๓}ค^{๔๔}ก^{๔๕}ไ^{๔๖}ช^{๔๗}หรือ^{๔๘}ไม^{๔๙}

อัน^๑ว่า^๒วัง^๓น้^๔น^๕ำ^๖น^๗ำ^๘ไม^๙เค^{๑๐}ยม^{๑๑}มี^{๑๒}ช^{๑๓}อน^{๑๔}ไม^{๑๕}ช^{๑๖}ว^{๑๗}าง^{๑๘}
 เป็น^{๑๙}วัง^{๒๐}น้^{๒๑}น^{๒๒}ำ^{๒๓}ช^{๒๔}ัง^{๒๕} ไม^{๒๖}มี^{๒๗}ไม^{๒๘}มา^{๒๙}แห^{๓๐}ท^{๓๑}ร^{๓๒}ก^{๓๓}ช^{๓๔}อน^{๓๕}
 ช^{๓๖}อน^{๓๗}ไม^{๓๘}ไม^{๓๙}ค^{๔๐}าง^{๔๑} ป^{๔๒}ลา^{๔๓}ค^{๔๔}ว^{๔๕}เล^{๔๖}็ก^{๔๗}ก็^{๔๘}ไม^{๔๙}มี^{๕๐}

วัง^๑น้^๒น^๓ำ^๔ถ้า^๕ไม^๖มี^๗ช^๘อน^๙ไม^{๑๐}ช^{๑๑}ว^{๑๒}าง^{๑๓}
 แห^{๑๔}ท^{๑๕}อง^{๑๖} ของ^{๑๗}พี่^{๑๘}จะ^{๑๙}ท^{๒๐}อ^{๒๑}ค^{๒๒}ลง^{๒๓}ไป^{๒๔}
 ถ้า^{๒๕}ไม^{๒๖}มี^{๒๗}ไม^{๒๘}ค^{๒๙}อง^{๓๐}แห^{๓๑}พี่^{๓๒}จะ^{๓๓}ท^{๓๔}อ^{๓๕}ค^{๓๖}ลง^{๓๗}นะ^{๓๘}

คำศัพท์

1. หมายถึง ^๑ ข ^๒ น ^๓ สม ^๔	=	หมาย ^๑ ใจ ^๒ จะ ^๓ มา ^๔ ขอ ^๕ อ ^๖ าศ ^๗ ย ^๘ ร ^๙ ม ^{๑๐}
2. วัง ^๑ เวิน ^๒	=	วัง ^๑ น้ ^๒ ำ ^๓
3. ช ^๑ อน ^๒ ช ^๓ ว ^๔ าง	=	ช ^๑ อน ^๒ ไม ^๓ ช ^๔ ว ^๕ าง
4. แม ^๑ น้ ^๒ ำ ^๓ ค ^๔ ัง	=	วัง ^๑ น้ ^๒ ำ ^๓ ช ^๔ ัง ^๕ ท ^๖ วม

อธิบายความ

4. ฝ่ายหญิงเปรียบเทียบฝ่ายชายว่าเป็นคนพี่ศรีมีร่มหนา ตามปกติคนพี่ศรีไบคก ฝ่ายหญิงหมายใจจะมาขออาศัยร่ม แต่มาถึงแล้วกลับไม่ได้อาศัยสมความตั้งใจเพราะร่มพี่ศรีศรีบางเหลือเกิน เปรียบคังใจของฝ่ายชายที่ใจไม่กว้างพอที่จะให้อาศัยได้

5. ฝ่ายหญิงบอกความนัยว่าตนเป็นหญิงสาวที่ไม่มีชายหนุ่มมาเกี่ยวข้องเป็นที่แน่นอนเหมือนกับวังน้ำไม่มีชอนไม้มาก็ชวาง

6. ฝ่ายชายเมื่อทราบว่าฝ่ายหญิงเป็นคนโสดก็จะผูกไมตรีเหมือนกับจะขอทอดแหลงวังน้ำ

7. หญิง เพ็ญกะชาว่าวัดหนองแวงนี้
 คินค่าน้ำชุม¹ ชุมขึ้นมาฮอดปากสา²
 ปานอย แสงหากชุม (หัวเราะ)
 คนทั้งหลายว่าลือว่าวัดหนองแวงนี้
 คินค่าน้ำเป็ยกชุม ลนขึ้นถึงปากมอ
 ปลาตัวเล็ก ตัวน้อยยิ่งชุกชุม
 (หัวเราะ)
8. หญิง หนองแวงนี้คินค่าน้ำชุม
 ปากม³ บอนคือแซแกงหาง
 ปานางบอนคือหางปลาแลนแมนบ
 (แมน จักจันฮองคือมองเพินลันญาม)
 วัดหนองแวงนี้คินค่าน้ำเป็ยกชุม
 ปลาชุมดุคราวกับจระเข้แกวงหาง
 ปลานางดุคราวกับฟารองไซใหม่
 (ไซจักจันรองค้ำกับฮองทานตีบอก
 เวลา)

คำศัพท์

1. คินค่าน้ำชุม = คินสีค่าน้ำชุมขึ้น
 2. สา² = บอนน้ำ
 3. ปากม = ปลาชุมช่อปลาชนิดหนึ่งคล้ายปลาตะเพียน

วิเคราะห์ความ

7. ฝ่ายหญิงบอกว่าถิ่นฐานบ้านของตนคือคุ้มวัดหนองแวงนี้ใคร ๆ ก็ว่าลือว่าคุณสมบุญ มีหญิงสาววัยรุ่นมากมาย เปรียบกับปลาตัวเล็กตัวน้อยชุกชุม

8. ฝ่ายหญิงได้บอกเป็นนัยว่าบรรดาสาววัยรุ่นล้วนแต่เป็นคนกระตือรือร้น มีความขยันหมั่นเพียร เปรียบเหมือนปลากุ้มดุคราวกับจระเข้แกวงหาง ปลานางดุคราวกับฟารอง และเปรียบหญิงสาวมีความรื่นเริงและเสียงระซังที่พระทานตีบอกเวลาเหมือนกับเสียงจักจัน เพื่อให้ชาวบ้านไปทำบุญ แสดงว่าคุณคณที่อยู่ในคุ้มวัดหนองแวงเป็นคนใฝ่ในทางธรรม

9. หญิง โอยอ้ายเอ๋ยเป็นจิ้งฉกหมเหียน¹
 + ทางทางเจายาฟ่าวเหยียบย่ำหลายเคอ
 ฉกมันทอคยอคขึ้นจิงสิไค่²
 (เจ้าแกมาตีละ แกววจิงโคเอาควมโค
 กะแกไปโลด (หัวเราะ))
10. ชาย ขอยพเถาควมเววมหลาย
 มีพวเวสามคนสี่ล่องเบิง
11. หญิง โอยจิงจิงหวาสี่ชมพู
 จิงวามนออายเอ๋ย
12. ชาย ยานแตกอกมัตก้า³
 ทำแล้วเหยียบบิซตมชั้นตี(หัวเราะ)
- โอฟีเอ๋ยเป็นคังฉกชมเหียน
 กลางทางพ้อยาเพ็งเหยียบย่ำกันกะ
 ฉกมันทอคยอคขึ้นจิงจะไค่²พะอง
 (เชอพูโคโตตอบมาซึละ ตอบอย่างไร
 จะหาคำพุดมาโตตอบอย่างไรก็พูค-
 ไปเลย (หัวเราะ))
- ฉันเป็นคนแกคำพุดไม่มาก
 มีคนคุยควยสามคนจะลองดู
- โอจริงคังลูกหวาสี่ชมพู
 คังที่ว่าไหมนะพี่เอ๋ย
- กลัวแตกอกมัตก้า
 ไซแล้วเหมือนใส่ตมชั้นตี (หัวเราะ)

คำศัพท์

- | | | |
|--------------|---|---------------|
| 1. ฉกหมเหียน | = | ฉกชมเหียน |
| 2. เกิน | = | พะอง |
| 3. ตอกมัตก้า | = | ตอกมัตขาวกล้า |
| 4. ตม | = | ตม, โคลนเลน |

วิเคราะห์ความ

9. ฝ่ายหญิงเปรียบตนเองเป็นคนชั้นต่ำ คังฉกชมสิ้นที่อยู่กลางหนทาง และบอก
 ว่าฝ่ายชายอย่างเพ็งคุดกเพราะอาจจะมีโอกาสเงยหน้าอาปากกับเขาได้บาง เช่นเดียวกับ
 ฉกชมสิ้น ซึ่งจะทอคยอคขึ้นยังพะองไค่ หรือในสำนวนว่าคนลมอয়াขาม

10. ฝ่ายชายบอกว่าตนเป็นคนมีอายุแล้ว แต่ถาหากมีผู้หญิงมานั่งคุยควยจะลอง
 คุยควยสักสามคน

11. ฝ่ายหญิงถามฝ่ายชายว่าคำพูดของฝ่ายชายจะจริงแท้แน่นอนเหมือนกับลูกหว่า
ที่มีสี่ชมพูเช่นนี้ตกลงไปไหม

12. ฝ่ายชายกลัวว่าฝ่ายหญิงจะหยอกล้อเล่น ตามปกติสิ่งของต่าง ๆ เมื่อเห็นว่ามี
ความจำเป็นจึงใจขาดใจแล้วทิ้งไป ฝ่ายชายเปรียบตนเองเหมือนตอกหมักกลา เมื่อใช้หมัก
กลาแล้วก็จะโยนทิ้งมีหน้าซำเหยียบย่ำใส่โคลนตมเท่ากับเป็นการถูกเหยียดหยามคนอื่นด้วย

13. ชาย ขอยื่นขอค้อยสอย¹ เสนอขายทางกอ ฉันเป็นคนตัวเปล่าเหมือนอ้อยกลางกอ
กามบอ นอนอ้อยกะบซอน กามไมห่อ หนอเล็กก็ไม่แซม
ชู้²กะบซอนเมื่อยขอยกะบมีคอก คุกรักก็ไม่แนบข้าง เมียดันก็ไม่มีคอก

14. หญิง โอ้ยแมนพี โอจริงหรือพี
คันสีเป้นตาไคสีคาคฮาง³ลงสา⁴ ถ้ามีทางไคจะเตรียมวิกปลากลับไปตมกิน
อาสาสิคอนโซ⁵เมี้ยโท จะอาสาแบกโงงโงง
คันบเป้นตาสอน⁶สิคอนทวิงคอก ถ้าไม่มีทางจะแบกสวิงคอก
สิคอนคากโอ⁷ไม⁷เมี้ยตอนอัญญาเฮ่า จะแบกกนใหญ่ ๆ กลับไปฝากยาเรา
(หัวเราะ) (หัวเราะ)

คำศัพท์

- | | | |
|---------------------------------------|---|---|
| 1. ขอค้อยสอย | = | ตัวเปล่า, ไม่มีอะไร, ปลอดภัย, ไม่มีเมีย |
| 2. ชู้ | = | ชู้, คนรัก |
| 3. คาคฮาง | = | เตรียมตั้งขานยังสามขาสำหรับตั้งโงงโงงวิกน้ำ |
| 4. อาสาสิคอนโซ ⁵ เมี้ยโท | = | จะอาสาแบกโงงโงงกลับไปตามแกงกิน |
| 5. โซ | = | ชื้อ, ตม, แกงอ่อมกิน |
| 6. สอน | = | ชอนปลา |
| 7. คากโอ ⁷ ไม ⁷ | = | กนใหญ่ ๆ |

วิเคราะห์ความ

13. ฝ่ายชายบอกว่าตนเป็นคนตัวเปล่าเหมือนอ้อยอยู่กลางกอ ไม่เคยมีคูรัก
และยังไม่มีเมีย

14. ฝ่ายหญิงถามว่าจะจริงดังนั้นหรือถ้าเป็นเช่นนั้น ฝ่ายหญิงจะสู้เพื่อ
พยายามเตรียมหาหยิ่ง ทั้งโงงโง่งว่าจะลงวิศปลาเอาไปแกงกิน

แต่ถ้าไม่มีทางจริงแล้วก็จะแบกหน้ากลับไปหาคุณย่าด้วยความอับอายเหมือนดัง
เขนทองแบกสวิงแบกกันใหญ่ ๆ กลับบ้าน

15. หญิง โอ้ยยามาเญยกะซางเกาะที่
บแมนเกยเฮียนตอ¹

โอ อยามาเยาะเย้ยเลยพี่
ไม่ใช่เพิ่งเรื้อนที่ต้อออกมาละ

16. ชาย บแมนเญยหัวโล้น
บแมนโญนเขียดกบตี²

ไม่ใช่เยาะเย้ยหัวโล้น
ไม่ใช่โยนเขียดกบนะหรือ

คำศัพท์

1. เกยเฮียนตอ = เพิ่งที่ต้อออกมาออกตัวเรื้อนเป็นส่วนเกิน

วิเคราะห์ความ

15. ฝ่ายหญิงบอกว่าฝ่ายชายอย่าเยาะเย้ยนักเลย ตนไม่ใช่สิ่งของที่เหลือเกิน
เหมือนเพิ่งที่ต้อออกมาจากตัวเรื้อนซึ่งเป็นส่วนเกิน

16. ฝ่ายชายบอกกับหญิงว่า ที่บอกไปนั้นมีไม่ใช่เยาะเย้ยหรือหลอกเล่นดัง เช่นคน
หัวโล้นและไม่เหมือนโยนเขียดกบเล่น

¹ สมเด็จพระธีรญาณมุนี วัดจักรวรรดิราชาวาส

² แจง กองพลพรหม, นาย อธิบดีผู้ตรวจราชการศึกษาภาค 9-10

17. หญิง อ้นแตม้น เกี้ยงแตลัน
 ฝั้นลัน¹ แตบนนังจ้งวาซ้อ ๆ คัพ²
 เกี้ยงป้งวัง² ซ้งทอปากกะทอซ้อ ๆ คัพ²
18. ชาย เกี้ยงข้างนอกข้างในเป็นบักเคี้ย³
 บแมนคอก เกี้ยงท่างนอกดอกเทิง
 กะคูก⁴ เลยวะซัน

อ้ออ้นแตม้น เกี้ยงแตลัน
 เรียบรอยแตพ้งค้งทพคเทานันหรือพิ
 เกี้ยงจวัง ๆ เฉพาะปากกระสอบ
 เทานันหรือพิ

เกี้ยงข้างนอกข้างในเป็นมะเคื่อ
 ก็ไม่โซก เกี้ยงท้งข้างนอกดอกท้ง
 กระคูกเลยว้างัน

คำศัพท์

1. ฝั้นลัน	=	วางเปลา, เรียบรอยคัพ
2. เกี้ยงป้งวัง	=	เกี้ยงจวัง ๆ
3. บักเคี้ย	=	มะเคื่อ, หมากเคื่อ
4. ดอกเทิงกะ คูก	=	เกี้ยงท้งเนื้อท้งกระคูก, หมคจคท้งข้างนอกข้างใน

วิเคราะห์ความ

17. ฝ่ายหญิงถือว่าฝ่ายชายว่าตนอ้ออ้นตันใจ ฝ่ายชายมีลันเกี้ยงเงลา ทำทาง
 หนึ่งเป็นระเบียบเรียบร้อย หรือว่าเกี้ยงเงลาเฉพาะคำพูดเทานัน

18. ฝ่ายชายบอกฝ่ายหญิงว่าตนเป็นคนเกี้ยงท้งข้างนอกและข้างในกระคูกเลย
 ที่เคี้ยว มีไซหมคจคข้างนอก ข้างในเป็นมะเคื่อค้งท้ว

19. ชาย เจ้ายาสงสัยถอนสิแกงบอนหอมเฮี้ย
 ซาติว่าเฮี้ยงพอคาสีผสมธาไซของ
 เจาสีลองชิมสมบักขามพมิไซบักอุง
- น้องอยาสงสัยเลยจะแกงบอนหอมมญ
 ธาของนั้นมีคณคัพแล้วจะผสมของไวควย
 น้องจะลองชิมมะขามเปรี้ยวใส่สมมะละกอ
 ไหม

20. หญิง ให้เจ้าตะแคง ลีนพันแขวยาซุนเคอ ให้น้องไซลีนตะอ่ย่าให้ถูกพันนะ
 (หัวเราะ) เออลองชิมบักขามสม (หัวเราะ) เออลองชิมมะขามเปรี้ยว
 ยานชีเฮีย^๒ทะแม (หัวเราะ) โอย กลัวซีไหลซี (หัวเราะ) โอย
 (อดหัวบ่ไค) (ฉั่นอกหัวเราะม่ไค)

คำศัพท์

1. สมบักขามพมิไซบักสูง = รสเปรี้ยวของมะขามที่ใส่สมตำมะละกอ
 2. ยานชีเฮีย = กลัวซีไหล

วิเคราะห์ความ

19. ฝ่ายชายขอให้ฝ่ายหญิงลองพิจารณาเขาหรือฝ่ายหญิงเกรงจะผิดหวังแต่เขาก็เป็นคนคืออย่าไคสงสัยเลย หรือว่าจะรับไว้พิจารณาอย่าให้ไครับความเค็ดรอนแต่จะทองพิจารณาควยใจ เช่นกับการชิมของไซลีนชิมมิไซไซพันชิม

20. หญิง พูดทำนองประชวว่าจะพิจารณาฝ่ายชายก็ยังไม่มั่นใจนักเหมือนกับจะลองชิมมะขามเปรี้ยวก็เกรงว่าจะทองเสีย

21. ชาย เจ้าสิทวะข่อยให้พายกะตาตามหลัง น้องจะโกหกพี่ให้สะพายตะกร้าตามหลัง
 ไปฮอดเฮียนสิไลคั้นมาซำ (หัวเราะ) ไปถึงเรือนจะไล่ให้กลับมาเสีย(หัวเราะ)
22. หญิง โอยยานแต่พี่ชั้นแหลว โอ กลัวแต่พี่นั้นแหลว
 ทัวให้คิดหลมมงปากางแกง โททให้น้องคิดหลมมงปลากกลางน้ำเซียว
 คั้นแหบมาแลนตอนบมีไค^๑แดง ถ้าไม่มีแห้วไปดักก็คังไมไคทำอาหารเย็น
23. ชาย เจาวาจ้งชั้นทางนั้นเคียง^๑ ถานองพุดเซนนันทางนั้นเตรียมพร้อม
 ทางนี้ซีเอียงกะบุงคัก ทางนี้จะเอียงกระบุงคัก
 ทางนั้นไซทอหยยา ทางนั้นเปิดกระสอบยา

	ลีสักตองมาพอม (หัวเราะ)	ทางนี้จะฉีกใบตองมาพอม(หัวเราะ)
หญิง	ชนมา ๆ	ชนมา ๆ
ชาย	วามา	วามา
หญิง	วายุ มาวายุ มาวา	พคอยแล้ว พคมายาย พคมา

คำศัพท์

1. เคียง = พรอมแล้ว



วิเคราะห์ความ

21. ฝ่ายชายตัดพอกแล้วฝ่ายหญิงจะหลอกให้ตามไปถึงเรือนแล้วก็จะไล่กลับ
22. ฝ่ายหญิงจึงตอบว่าฝ่ายชายนั้นแหละจะหลอกให้หลงเหมือนคังกับว่าให้หลงจนปลากลางน้ำเขียว ถ้าไม่ใช่แหตอกก็ไม่ใช่ปลาแน่นอน
23. ฝ่ายชายบอกว่า ถ้าฝ่ายหญิงพูดเช่นนั้นฝ่ายชายก็เตรียมพร้อมเสมอ เหมือนกับฝ่ายหญิงมีของจะให้และฝ่ายชายมีกระบุงใส่และคังกับว่าฝ่ายหญิงเปิดกระสอบยาสูบ ฝ่ายชายจะเตรียมใบตองพรอมที่จะมวนยาสูบได้ทุกเวลา
24. ชาย ให้เจ้าเอาข้าวไวคือสินไซพื้นไสนี้เคื่อ ใหนองคดียาว ๆ ไวกังสิลปชัยพันไรนะ
ปิ่นไค้แต่ป้าหน้าไค้แต่ฮอยเคื่อ ปิ่นไค้แต่ป้าหน้าไค้แต่ฮอยนะ
25. หญิง แมนบนอพี่เอย จริงโหมนะพี่เอย
ยานแต่ป้าเชิง¹ซอนในน้ำตายแคคณา กลัวแต่ปลาหมอน้ำแห้งตายแคคณา
บาวพี่ชายบจับ ป่อยถิมพะนางนอง พี่ชายไม่จับปล่อยทิ้งไว้ ด้วนอง
ชวนสีตาย ก็ตายเท่านั้น

คำศัพท์

1. ป้าเชิง = ปลาหมอ

วิเคราะห์ความ

24. ฝ่ายชายบอกว่าขอให้ฝ่ายหญิงคิดการณีก่อนไว้จะเกิดผลดีแก่ตนเอง อย่ารีบร้อนนักเลย ให้ทำเหมือนกับศิลปิน (นิทานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย) ทำไมปิ่นนี้ต่างป่าไว้พอปีหน้าจะได้มีแนวทางต่อไป

25. ฝ่ายหญิงถามว่า ฝ่ายชายพูดจริงหรือ ฝ่ายหญิงกลัวแต่จะถูกลอยให้คอยถึงกับปลาทอมคอยน้ำในนา ก็จะตายเพราะถูกแดดเผา ถ้าฝ่ายชายไม่จับปลอยทิ้งไว้เช่นนี้ ฝ่ายหญิงก็จะตายเท่านั้นเอง

26. ชาย ปากวาจ้งใจหัวใจว้างชัน
ขอยบไต่ย้งเกี่ยว¹ไว้ในหัน
ฮอดมันควงคอก
ความฮักความมักบไต่สม²
ห้วงกชมกะลิมเบ็ง
จักวาลานบลานเทินเทอยไสนา
(หัวเราะ) นื้อคเอาเคน

27. หญิง ความฮักความมักมาในฝัน³
ความฝันเข้ามาเกี่ยว
สั่งมาเกี่ยวกอมสอง⁴นื้อ
ยาติแกลงญอมหลายเคอ
บั๊กชาติ⁵สิญอมคังหละ

ปากพูดอย่างไรหัวใจก็เป็นเช่นนั้น
พี่ไม่ได้ผั่งเกี่ยวไว้ในหัน
ถึงหมิ่นเลมคอกนะ
ความรักความใคร่ไม่ได้ครอง
ห้วงกชกรมกสิมค
ไมรูวาลานหรือไมลานเทินเทอยไสนา
(หัวเราะ) นื้อคทนไวนะนี้

ความรักความใคร่มาเป็นพัน
ความฝันเข้ามาเกี่ยว
ทำไมจึงมาเกี่ยวกับเราสองคนนะ
อย่าแกลงกล่าวยอมนักเลย
ลูกคำจะยอมครั้งนะ

คำศัพท์

- | | |
|--------------------------|---|
| 1. เกี่ยว | = เกี่ยว เกี่ยวข้าว |
| 2. สม | = ครอง, ครอบ |
| 3. ความฮักความมักมาในฝัน | = ความรักความใคร่มาเป็นพัน |
| 4. สั่งมาเกี่ยวกอมสอง | = ทำไมจึงมาเกี่ยวกับเราสอง |
| 5. บั๊กชาติ | = ลูกคำชื่อต้นไม้ไซ้เมล็ดขอมผ่า ต้นแสดก็เรียก |

วิเคราะห์ความ

26. ฝ่ายชายบอกว่าคำพูดและหัวใจตรงกัน มิได้มีจิตใจคล้อยไปไม่ได้ดังเคียวไว้นในคำพูดถึงหมั้นเต็ม เขามีความรักฝ่ายหญิงมาก แต่ไม่ได้สมหวังแม้หวนกตะกรุมก็ล้มคูลานหรือโม่ลาน แต่ก็อยู่ที่โรนานั้น

27. ฝ่ายหญิงบอกว่า ความรักความใคร่มีความผูกพันคั่งกับพัน เหตุใดจึงผูกพันกับฝ่ายหญิงและฝ่ายชายแม่ในความฝัน และเตือนไม่ให้ฝ่ายชายเสแสร้งพูดเหมือนกับเอาลูกกำมายอมแทนครึ่งสี่แดง

28. ชาย ให้พิไล¹ เสียถ่มพัวพันองเกา
ให้เจ้าละโคตรเซีย หนีเมียชอน
ฝ่ายพิเซียม

ให้ละทิ้งญาติพี่น้องเกา
ให้หลงละทิ้งโคตร เชื้อหนีมาอยู่กับพิ
เสียนะ

29. หญิง เว้าจ้งชันกะผิดชวณบุญสวนตัวพิ²
ยานแตกสายคออวนสีปุกมอนน้ำกน

พูด เช่นนั้นก็ผิดสวนคืนะพิ²
กลัวแตนองจะปลุกหมอนที่หลัง

30. ชาย คั้นเว้าจ้งชีกะให้แมนควมสา
ให้โคเป็นพะญาโคนั่งเมียงโคลาชพูน
(หัวเราะ)

ถ้าพูด เช่นนั้นก็ให้ถูกคองคังค่านะ
ให้โคเป็นพระยาครองเมืองโคราชโน้น
(หัวเราะ)

คำศัพท์

- | | | |
|-----------------|---|-----------------|
| 1. พิไล | = | ละทิ้ง |
| 2. ผิดชวณบุญสวน | = | ผิดจากส่วนที่ดี |
| 3. สายคอ | = | สายผูกคอ |
| 4. อวน | = | ผอวน, นอง, พิ |

วิเคราะห์ความ

28. ฝ่ายชายชักชวนฝ่ายหญิงให้ละทิ้งญาติพี่น้องมาอยู่กับตน
29. ฝ่ายหญิงจึงตัดพ้อว่าฝ่ายชายพูดเช่นนั้นเป็นการผิดทำนองคลองธรรม และเกรงว่าถ้าตัดสินใจ ทำเช่นนั้นแล้วจะตองลำบากเหมือนกับตองปลูกหมอนที่หลัง
30. ฝ่ายชายประจวบว่าถ้าฝ่ายหญิงพอใจจะมีชีวิตอยู่เช่นนั้นไม่ปฏิบัติตามคำพูดของฝ่ายชายแล้วก็จงให้โคตี ดังที่พูดเสีย ขอให้โคเป็นพระยาครองเมืองโคราชนั้น
- | | | |
|----------|--|---|
| 31. หญิง | แมนบ่+ความปากผิดสืวาไหล ๆ
หัวใจผิดสืวาเลี้ยว ๆ หือเจ้าฝิงเกี้ยว
ไว้ในหันต้งหมื่นเลม | จริงใหม่บ่ คำพูดบ่หลังไหล
แต่หัวใจกลับลดเลี้ยวหรือว่าบ่ฝิงเกี้ยว
ไว้ในหันต้งหมื่นเลม |
| 32. ชาย | ความปากวาจิงโค หัวใจไปจิงขัน | คำพูดวาอย่างไร หัวใจก็เป็นเช่นนั้น |
| 33. หญิง | หันละนี้+ ความปากบ่โคชื้อ
ความโคคือกะหนาวาดอก
ความปากบ่โคลอมรั้ว
ทัวะนองยูยั้งบ่คอก | นี่แหละทัวะคำพูดบ่โคชื้อ
คำพูดโคเหมาะก็สรรมาพูด
คำพูดบ่โคลอมรั้ว
โกหกนองอยู่ตลอดปีนะบ่ |

วิเคราะห์ความ

31. ฝ่ายหญิงถามฝ่ายชายว่าจะจริงดังคำพูดใหม่ เพราะคำพูดของฝ่ายชายเจ้อยแจ้วไหลมาไม ชากระยะคังกับน้ำไหล แต่หัวใจกลับลดเลี้ยวหรือว่าฝ่ายชายซ่อนความคคไว้ เหมือนกับฝิงเกี้ยวไว้ในหัวใจต้งหมื่นเลม
32. ฝ่ายชาย ตอบว่า คำพูดพูดอย่างไรหัวใจก็เป็นเช่นนั้น
33. ฝ่ายหญิงจึงตอบว่าก็เพราะคำพูดบ่โคชื้อ คำพูดโคคือเหมาะสมก็สรรมาพูด เหมือนกับคำพูดบ่โคลอมรั้วไว้ จึงโกหกโคตลอดปี

34. ชาย แน่ว¹ เชี่ยว²ชาติ³แอง¹
 บหมื่น⁺สาม⁺กษย⁺ณง
 แนว⁺หง⁺สคำ⁺เปียบ⁺พะ⁺จันทร⁺ไค⁺บ

เชียว⁺ชาติ⁺แอง⁺
 ไม⁺มี⁺กลิน⁺หมื่น⁺สาม
 เชียว⁺ชาติ⁺หง⁺ส⁺ทอง⁺เปียบ⁺พะ⁺จันทร⁺
 ไค⁺ใหม่

35. หญิง โอ⁺มัน⁺บ⁺เปิน⁺จัน⁺ช้น⁺คอก⁺พี⁺
 นอง⁺มัน⁺เชียว⁺ชาติ⁺แอง⁺
 หมื่น⁺สาม⁺กษย⁺ณง
 บแมน⁺แนว⁺หง⁺สคำ⁺
 เปียบ⁺พะ⁺จันทร⁺บ⁺ไค⁺คอก

โอ⁺มัน⁺ไม⁺เปิน⁺เชิน⁺ช้น⁺คอก⁺พี⁺
 นอง⁺นี่⁺เปิน⁺เชียว⁺ชาติ⁺แอง⁺
 หมื่น⁺สาม
 ไม⁺ไซ⁺เชียว⁺ชาติ⁺หง⁺ส⁺ทอง⁺
 จิง⁺เปียบ⁺พะ⁺จันทร⁺ไม⁺ไค⁺

คำศัพท์

- | | | |
|-----------------|---|---------------|
| 1. แน่ว | = | แนวทาง, เชียว |
| 2. เชียวชาติแอง | = | ชาติพันธุ์แอง |
| 3. หงสคำ | = | หงสทอง |

วิเคราะห์ความ

34. ฝ่ายชายเปรียบตนเองว่าเป็นคนชั้นต่ำเหมือนแอง ซึ่งจะเปรียบกับฝ่ายหญิง
 ผู้เป็นคนชั้นสูงดังพระจันทร์ไม่ได้

35. ฝ่ายหญิงแสดงอารมณ์คนเลี่ยนสำนวนว่าตนเป็นคนชั้นต่ำ ย่อมจะเปรียบ
 กับคนชั้นสูงไม่ได้เหมือนดังพญาแองและหงสทองฉะนั้น

36. หญิง ลี⁺ตัว⁺ะ⁺นอง⁺หลม⁺
 หลง⁺งม⁺ป⁺นำ⁺เขามา⁺ตี⁺พิท⁺ค

พี⁺จะ⁺โก⁺ท⁺ก⁺ใน⁺อง⁺ติ⁺ค⁺หลม⁺
 หลง⁺งม⁺ป⁺นำ⁺แ⁺ช⁺ว⁺หรือ⁺พิ⁺ท⁺ค

37. ชาย ทัวะพอยั้ว ๆ ทัวะพอเยา ๆ
 ทัวะบอยากไค ทัวะเอาเหลน
 ทอนันหละคนเฮานี้

โกหกหลอก ๆ โกหกเล่น ๆ
 โกหกพอจะให้อยากไค โกหกเล่น
 เทานันหละคนเรานี้

คำศัพท์

1. เขามา = ชาวเหนียวแซ

วิเคราะห์ความ



36. ฝ่ายหญิงเกรงว่าฝ่ายชายจะโกหกให้หลงคารม หากความหวังมิได้เช่นเดียวกับ
 กับหลงมปลานำน้ำแซขาว

37. ฝ่ายชายยอมรับว่าคนเรานี้โกหกหลอก ๆ โกหกเล่น ๆ โกหกเพียงเพื่อ
 ให้อยากไค โกหกเพียงชั่วครู่ชั่วยามเท่านั้น

38. ชาย คั้นไคเป็นขายนับหวังช่อมกัณเอย
 วาหันเค
 คั้นสิคายมือหอยงอยไมกะซางมัน
 วาหันเค

ถ้าเกิดเป็นขายนับหวังจะยินยอมง่าย
 ว่าเช่นนั้นนะ
 ถ้าจะคายมือหอยอยู่บนกิ่งไม้ก็ซางมัน
 ว่าเช่นนั้นนะ

39. หญิง สาวนางนอนเป็นจิ้งจอกยุ่น้ำ
 ฮากสิญงบถึงคินเคน
 ไหลวนไปเวียนมาหลคมมีแพคาง²
 นองวาสิไหลไปคางเคียฮก³
 กะยานเพินดาง
 นองวาสิไหลไปคางเคียบาง
 กะยานเพินจูด

ตัวนอนเปรียบดังจอกแหนอนอยู่ในน้ำ
 รากหยั่งไม่ถึงคินนะนี้
 ไหลวนไปเวียนมาจนไม่มีแพพักพิง
 นองวาจะไหลไปอยู่ที่แคร่อรก
 ก็กลัวทานจะดาง
 นองจะไหลไปอยู่ที่แคร่อบาง
 ก็กลัวทานเผา

บาวพี่ชายสังบคายเป็นไค⁴
ไหลมาใหนองคว⁵แน (หัวเราะ)

ทำไมพี่จึงไม่ตายเป็นต้นสน⁴
ไหลมาใหนองควาหนอย (หัวเราะ)

คำศัพท์

- | | | |
|-----------|---|-------------------------|
| 1. ลีฉิ่ง | = | จะหยิ่ง |
| 2. แพค่าง | = | แพเกาะเกี่ยว |
| 3. เคียฮก | = | เครือเดาวัลย์ที่กรุงวัง |
| 4. ไค | = | ต้นสน |
| 5. คว | = | ควา |

วิเคราะห์ความ

38. ฝ่ายชายบอกว่าการที่เกิดเป็นชายนี้อยอมแพ้งายคายนั้นไม่ทำ ถึงแม้ว่ายากลำบากจนกระทั่งตายมือห้อยอยู่บนกิ่งไม้ก็จะขึ้นอาสาศู

39. ฝ่ายหญิงบอกว่าตนเป็นคนไม่มีที่พึ่งพาอาศัย เหมือนกับจอกแทนที่รากไม่ถึงพื้นดินได้แต่ไหลไปไหลมาใครจะหาหลักยึด ครั้นจะพึ่งพิงคนที่มีฐานะมั่นคงเกรงว่าเขาจะทอดทิ้ง ครั้นจะไปอาศัยคนที่ฐานะต่ำก็กลัวจะไม่ปลอดภัย จึงต้องการให้ฝ่ายชายเป็นหลักที่มั่นคง เหมือนกับต้นสนให้จอกแทนเกาะเกี่ยว

40. ชาย บัคสิคฺยุม ๆ เสียงทุ้มทุ้มแล้ว
แล้วมักเขียงนอย¹สิแกงหาง²
จางวางนั้น³กะแจงแลง⁴
แจแลน⁵ บัดถัวบัวควั่น
กะมองหน้ากันทอหันตัว

คราวนี้พูดคุยเสียงทุ้ม ๆ ทุ้มทุ้มแล้ว
หนมนอยจะเดินหนี
จางวางนั้นก็แจงแลงนี้
แจแลนนี้ หมคกันเท่านั้นนะ
ก็มองหน้ากัน เท่านั้นแหละ

41. ชาย ออกลอด⁶ เบี้ย¹ไม่²เคียน³น้ำ⁴กัน⁵
 ว่าจะไป¹ขึ้น² เจ้า³สี⁴พัน⁵น้ำ⁶ใส
 กะ¹ไซ²ใจ³นำ⁴หมั้น⁵
 สี¹จำ²ไต³ลำ⁴เห็ง⁵มา⁶พาด⁷เพิน
 กะ¹ตัด²ซาค³แล้ว⁴แขนง⁵น้อย⁶สี⁷โปง⁸ซอ⁹น¹⁰?

ก่อน¹กลม²คัง³เบี้ย⁴ไม่⁵มะ⁶เคื่อ⁷เหมือน⁸กัน⁹
 พค¹แล้ว²เป็น³เซ⁴น⁵นั้น⁶ นอง⁷จะ⁸พั⁹พ¹⁰ัน¹¹ที่¹²เ¹³น
 ก็¹จะ²ใส่³ใจ⁴คว⁵ย⁶แมน⁷มัน⁸
 จะ¹นำ²ลำ³ไม⁴ซาง⁵บน⁶มา⁷วาง⁸ทับ⁹คน¹⁰อื่น¹¹
 จะ¹ตัด²ซาค³แล้ว⁴แขนง⁵เล็ก⁶ ๆ⁷ ก็⁸จะ⁹งอก¹⁰
 แคม

คำศัพท์

1. บัก¹เซียง²นอย³ = คน¹ที่²ผาน³การ⁴บวช⁵เณร⁶แล้ว⁷, หนุ⁸มน⁹นอย¹⁰
2. แกง¹หาง² = เคิน¹หนึ², สะ³บัก⁴กน⁵หนึ⁶
3. จาง¹วาง²นั้น³ = ออย¹าง²นั้น³
4. แจง¹แลง² = ออย¹าง²นี้³
5. แจง¹แล² = ออย¹าง²นี้³ (ซาง⁴วาง⁵ แจง⁶แลง⁷ แต้⁸แล⁹ ตอง¹⁰การ¹¹เล¹²น
 คำ¹³สั¹⁴ม¹⁵ผั¹⁶ส)
6. ออก¹ลอด² = ลั¹กั²ณะ³กอน⁴กลม⁵เล็⁶ก
7. โปง¹ซอ²น = โปง¹ แปะ²ลว่า³ งอก⁴ออก⁵มา⁶ ซอ⁷น⁸แปะ⁹ลว่า¹⁰ แทร¹¹ก¹²แคม
 โปง¹³ซอ¹⁴น จึง¹⁵มี¹⁶ความ¹⁷หมาย¹⁸วาง¹⁹อก²⁰แทร²¹ก²² งอก²³แคม

วิเคราะห์ความ

40. ฝ่ายชายบอกฝ่ายหญิงว่าเมื่อทั้งสองฝ่ายพูดจากกลงกันไม่ได้ก็จะเดินสะบักกันหนึ่ไม่มองหน้ากัน

41. ฝ่ายชายบอกว่าฝ่ายหญิงนั้นมีไหวพริบพลิกแพลงราวกับก่อนกลมเหมือนเบี้ยก็จะได้ ถ้าจะเกี่ยวพันกับชายใดก็ควรจะใส่ใจให้แมนมัน หรือถ้ารักใคร่สองคนในเวลาเดียวกันยังไม่ตัดไม้ตรีคนรักจะต้องแกงแยงกัน เหมือนกับแขนงไม้จะงอกแคมกิ่งไม้

42. ชาย แม็ญหนุ แม็ญหนุ
 คัมนแกยัณคางแกง¹
 โหเอาเฮ็ยมาแก
 คัสนฮำแมนนำซันเฮ็ยกะสิโคแกเก็ยณ
- ยายหนุ ยายหนุ
 ถาทากเกว็ยณคักแกง
 โหเอาเร็อมาลาก
 ถาบางทีนำซัน เร็อก็จะโคลากเกว็ยณ
43. หญิง วาแม็พอ็ญ นองนี้เอาแตบญุ
 ประการสิหลังเห็น
 แมงเหมำบนฟากฟำมเห็นมมอ้งหยาง
- พุดมาสิคุดตา นองนี้คักตามแตบญุ
 ทกประการจะมอ้งเห็น
 แมลงเหมำบนอยุฟากก็หนีไปพนอ้งอองคอก

คำศัพท์

- | | | |
|----------|---|----------------|
| 1. แกง | = | แกงน้ำ |
| 2. แก | = | ลาก |
| 3. ฮำแมน | = | บางที, บางคราว |

วิเคราะห์ความ

42. ฝ่ายชายบอกว่าคนเราจะต้องพึ่งพาอาศัยกันเหมือนกับเกว็ยณที่คักแกงนำก็จะต้องอาศัยเร็อมาลาก ผู้ชายจะต้องเป็นกำลังสำคัญประจุนเรือ

43. ฝ่ายหญิงบอกว่า ตนนั้นสุดแต่อำนาจผลบุญที่ใดกระทำจะส่งให้ใครรับผลดีตอบแทน ไม่มีใครจะหนีพ้นใครโคคอกแมแต่แมลงเมำที่บินอยุบนฟากก็ยังไม่พนปากอ้ง

44. ชาย เจ้าสิปะชอยไวค็อบบวงแกงแซง¹
 ค็องแกงไฮ
 กัณนวยแล้วสิเหล็ยไวแต่เค็ย²สิ
 หือเถาพัหือ เถาหนุ (หัวเราะ)
- นองจะละทิ้งพี่ไว้คังบวงกลางเครือ
 คังแกงกลางไร
 กัณลูกแล้วจะเหล็ยไวแต่เครือหรือ
 หรือยายพั หรือยายหนุ (หัวเราะ)

45. หญิง นองปะพีวคือไฮแกมบกานะพี
 นองปะพีวสีกังนแกมบโกคอก
 นองปะพีวคือสีกังแกงแกงทะเล³
 คั้นแมนนาก⁴กิน ล็อบเห็นฮอยแก
 นากกินเหล็ยบเห็นฮอยลาก
 หือแมนแซปากกวง⁵สีเอาเจ้าเขาชม
 วังตพี

นองไม่ละทิ้งไวคังไรไม่มีกานะพี
 นองไม่ละทิ้งพีวกลางนา ไม่มีโกคอก
 นองไม่ละทิ้งพีวในน้ำเขี้ยวกลางทะเล
 ถานากกินทำไมไม่เห็นรอยคัง
 นากกินเหล็ยทำไมไม่เห็นรอยลาก
 หรือวจาจะเขปากกวงจะเอาพีเขา
 ชมวังน้ำหรือพี

คำศัพท์

1. บวบกางแซง	=	บวบกลางเครือ
2. เค็ย	=	เครือ
3. กางแกงแกงทะเล	=	กลางทะเลน้ำเขี้ยว
4. นาก	=	สัตว์สี่เท้าเที่ยวหาปลาในน้ำ
นาค	=	หมายถึงพระยานาคงูใหญ่ในนิยาย
5. ปากกวง	=	ปากกวาง

วิเคราะห์ความ

44. ฝ่ายชายพคักพิ้วว่าฝ่ายหญิงจะละทิ้งตนให้อยู่เดี่ยวคัยคังกับบวบกลางเครือหรือคังกับแตงกลางไรที่กินลูกแล้วเหล็ยไวเฉพาะเครือ

45. ฝ่ายหญิงบอกว่าจะไม่ละทิ้งฝ่ายชายไวคังกับไรไม่มีกาเผ่า ราวกับทองนาไม่มีโกอาศัยอยู่จะไม่ละทิ้งให้ฝ่ายชายว่าเหวเหมือนกับอยูกกลางน้ำเขี้ยว แต่ฝ่ายชายมิได้ให้ความรักความหวัง คล้ายกับว่าถุกนากเอาตัวไปกิน ซึ่งก็ว่าจะเห็นรอยลากหรือวจาจะเขจะพาตัวเขชมวังน้ำ



46. ชาย ขอยชอคอยสอยเสมอไคในอั้ง¹
 บมีหัจจติกมีแต่ไธลลอบชาบ² (หัวเราะ)
- พื้ตัวเปล่าเสมือนไขในรัง
 ไม่มีอะไรคิด มีแต่ตัวไรเติมไปหมด
 (หัวเราะ)
47. หญิง นางนี่เป็นจิ้งหิ้นแท้
 บมีแธมาแกมเคพี
- น้องนี่เปรียบคังหิ้นแท้
 ไม่มีก่อนกรวดมาแกมกะพี

คำศัพท์

1. ไคในอั้ง = ไขในรัง
 2. ลอบชาบ = เกาะเติมไปหมด

วิเคราะห์ความ

46. ฝ่ายชายพูดประชดว่าตนเป็นคนตัวเปล่าเสมือนดังไขอยู่ในรัง ไม่มีหญิงใดมาเกี่ยวข้องของ แต่ภายในตัวเขามีพิษสงพอสสมควร เช่นเดียวกับไรจะมีอยู่ในรังไรเติมไปหมด

47. ฝ่ายหญิงตอบว่าตนมีความบริสุทธิ์ผุดผ่องเหมือนกับหิ้นแท้ ไม่มีก่อนกรวดมาปะปน

48. ชาย ตอนแทน¹ซึ้งางเอยวะซัน
 คอนไกคอนบไค สีคอน²
 คอนไกสลับสันหลัง
 วางลงนี่เสียมทีชะกอนนา
- หอกลม ๆ ซึ้งางเอย ว้างัน
 คอนไกลคอนไม้ไค จะคลอน
 คอนไกสลับสันหลัง
 วางลงที่นี้เอาเสียมทีเสียมกอนนะ
49. หญิง โอยทีเอยนองมันเขียชาติแสง
 เหม้นสาบยผง บแมนแนวหงส์
 เบียบพะจันทรบไค
- โอยทีเอย น้องนี่เชื้อชาติแรง
 เหม้นสาบ ไม่ใช่หงส์
 เปรียบพระจันทร์ไม้ไค

คำศัพท์

- | | | |
|-----------|---|-------------------------|
| 1. ตอนแทน | = | หอกลม ๆ เล็ก ๆ |
| 2. กอน | = | คอนหาบของเพียงข้างเดียว |
| กอน | = | คลอน เช่น สั่นคลอน |

วิเคราะห์ความ

48. ฝ่ายชายบอกว่าถ้าจะรักใคร่คนแล้ว และเกรงกลัวเรื่องต่าง ๆ ก็อย่ารักเลย เปรียบตัวเองเหมือนหอกซึ่งยาวเวลาคอนหอกอย่างอยู่ใกล้ตัวจะหยดใส่หลังทำให้แสบร้อน ถ้าอยู่ไกลตัวจะแกว่งไปมาไม่สะดวกต่อการคอนเช่นกัน

49. ฝ่ายหญิงบอกว่า ตนเป็นคนชั้นต่ำยอมมีกลิ่นเหม็นสาบเหมือนแรง ไม่ใช่ตระกูลสูงค้ำพญาหงส์ทองซึ่งจะไปเทียบกับพระจันทร์ไม่ได้

- | | |
|--|--|
| 50. ชาย เขากะชวานกเขาคบ้านเจ้าชั้น ¹
เขากะชวานกชนทองบ้านเจ้าชั้น ²
ชั้นมาออกแล้ว ดูเจ้ากะบชั้น
(จาจ้งโค๊ะหือ) | เขากะรำลือวานกเขาคบ้านน้องชั้นคัง
เขากะรำลือวานกชนทองบ้านน้องชั้นไฟเราะ
เมื่อมาถึงแล้ว เจ้าทำไมไม่ชั้น
(ว่าอย่างไรหรือ) |
| 51. ชาย คั้น ⁺ โตนแท ⁺ ๆ ออกคาลมอมงา ³
คั้นลีมาแท ⁺ ๆ พาเข้าอมคอน
(แพเถาะแมหนู หัวเราะ) | ถ้าไม่กระโตคจริง ๆ ออกคามาไปบุกไทรม่
ถ้าจะมาจริง ๆ จะพาเข้าปากร
(ยอมแพเถาะแมหนู หัวเราะ) |

คำศัพท์

- | | | |
|----------------|---|----------------------|
| 1. ชั้นทอง | = | ชั้นคัง |
| 2. ชั้นมวน | = | ชั้นไฟเราะ |
| 3. ออกคาลมอมงา | = | ออกคามาไว้ไปบุกไทรม่ |

วิเคราะห์ความ

50. ฝ่ายชายบอกฝ่ายหญิงว่า ฝ่ายหญิงพูดจาไพเราะ เป็นคนที่มีคารมคมคายราว กับนกเขาขันคัง และเปรียบคังขุนทองขันไพเราะ ครั้นฝ่ายชายมาที่บ้านแล้วเหตุไฉนจึงไม่พูดจาให้ไต่คืบมาง

51. ฝ่ายชายพูดเพิ่มเติมอีกว่า ถ้าฝ่ายหญิงไม่เต็มใจคบจะออกใจไว้ ถ้าฝ่ายหญิงเต็มใจจริงแล้วก็จะพาไปครองรักรวมกัน

52. หญิง โอ้ยพี่เอ๋ย ถ่าน้ำลอคพื้น¹
 น้องสี่ไซไซคักเคลละ
 ป่าบิ่นมาสี่ไซไซเทิงฟ้า²

โอ พี่เอ๋ยถ่าน้ำผ่านไตพื้นดิน
 น้องจะวางไซคักไว้นะ
 ปลาบิ่นมาจะวางไซบนฟ้า

53. ชาย (เอาแท้)
 สิ้นไชนันสิ้นไซสินไซเคนี้
 เถิงเคียนหาสี่ชินนอนนควน³
 เถิงดูมฝนกะสินอนนยคอยตามปู⁺
 ถอนันแหลว เออ

(เอาจริงหรือ)
 ศิลป์ชยันนั้นศิลป์ชัยสินไสนะ
 ถึงเคียนหาจะชินนอนบนชื้อ
 ถึงถูกฝนก็จะนอนคอย คอยหาฝูงปลา
 เถานันแหละ เออ

คำศัพท์

- | | | |
|----------------|---|---------------------|
| 1. น้ำลอคพื้น | = | น้ำไหลผ่านไตพื้นดิน |
| 2. ไซไซเทิงฟ้า | = | คักไซบนฟ้า |
| 3. ควน | = | ชื้อ เพดาน |

วิเคราะห์ความ

52. ฝ่ายหญิงบอกฝ่ายชายว่า จะติดตามฝ่ายชายทุกหนทุกแห่งเปรียบฝ่ายชายเป็นปลาไหลตามน้ำ ไตพื้นดิน ก็จะคักปลาไตพื้นดิน หรือจะเป็นปลาบิ่นบนฟ้าก็จะคักไซบนฟ้าด้วย

53. ฝ่ายชายโต้ตอบว่า คำไหนคือศิลปะหรือสินใจ เกรงว่าฝ่ายหญิงจะไม่
ทำจริงดังคำพูด เพราะจะนอนเฉยเสีย ถึงฤดูเดือนหงายจะเก็บไข่ไว้บนเพดานมากกว่า ครั้น
ฤดูฝนก็จะนอนคอยท่าฝูงปลาซึ่งจะไม่โคประโยชน์อะไรเลย

- | | |
|---|--|
| <p>54. หญิง โอ้ยพี่เอ๋ย ถ้าอยากเป็นเชยอีพ้อช้อย
แกงหอยให้มันเปี้ยเคอ
แกงหอยให้เปี้ยกาง
แกงซ่างให้เปี้ยงา
แกงปลาให้เปี้ยเงียง
คั้นบเป้นจิ้งจันเวนอนงกะบเอา</p> | <p>โอ้ พี่เอ๋ยถ้าอยากเป็นลูกเชยของพอน้อง
แกงหอยให้มันเปี้ยนะ
แกงหอยให้เปี้ยกาง
แกงซ่างให้เปี้ยงา
แกงปลาให้เปี้ยเงียง
ถ้าไม่เป็นเช่นนั้นมาพูน้องก็ไม่เอานะ
ถ้าพูกเช่นนั้นพี่ก็จะไม่ซัดของ
ซัดค้อ ซัดชอ
พี่จะไม่ซิ่นซัดชอ คอซ่างไม้ไค้ซัด
ไม้ไค้เอาตาชอซัดค้อซ่างไวค้อก
ถานองพูกเช่นนั้น</p> |
|---|--|



คำศัพท์

- ซัดค้อ ซัดชอ = ซัดขวาง, ซัดค้อ, (ต้องการเล่นคำสัมผัส)
- ตาชอซัดค้อซ่าง = ตาชอซัดค้อซ่างไว้, ซัดขวางการกระทำ

วิเคราะห์ความ

54. ฝ่ายหญิงบอกฝ่ายชายว่า ถ้าอยากเป็นลูกเชยของพอนแล้ว จะต้องเป็น
คนที่มันคง มีความใจกว้าง ทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความอดทน เช่นกับแกงหอยให้เปี้ยว
กระคอง แกงซ่างให้งาเปี้ยวและแกงปลาให้เปี้ยวเงียง

59. ชาย เจ้านั้นแหละคือจิ้งหลาวสว่าง²
 ชายทุกข่มัคแพงซอน³
 ขอยคอยถืองค์ศรีสีหิเขียง⁴
 ชีวิตเจ้าตัดขาดหวน⁵
 เมียฟากอนนอ
- น้องนั้นแหละเป็นจิ้งหลาวที่สว่างไป
 บางทีมีทักซิไม่มีคนอมแนบข้าง
 พี่คอยถืองค์ศรีสีหิเขียง
 ชีวิตน้องตัดขาดลอย
 กลับเมืองฟากอนแลวนะ

คำศัพท์

- | | | |
|----------------------|---|--------------------|
| 1. ตกสนม | = | ตกสวะ |
| 2. หลาวสว่าง | = | หลาวที่แหลมสว่างไป |
| 3. คแพงซอน | = | คนอม คุรัก |
| 4. ืองค์ศรีสีหิเขียง | = | เทวดา, เทพเจ้า |
| 5. ขาดหวน | = | ขาดหวน, ขาดลอย |

วิเคราะห์ความ

58. ฝ่ายหญิงตัดพ้อฝ่ายชายที่จะหลอกให้ตนหลงรักเหมือนกับตกสวะวังน้ำ แต่ก็ไม่ใ้ใครรักมันคง

59. ฝ่ายชายโต้ตอบว่า ฝ่ายหญิงนั้นแหละเป็นคนเจตนาหลอกเปรียบดังหลาวที่แหลมคมยอมจะหาคูครองใจใครก็ตาม แต่ฝ่ายชายเป็นคนที่ไร้ความหวังในเรื่องความรัก เวลาที่มีความทุกข์ไม่มีใครจะมาช่วยปลอบใจ จึงได้แต่คอยเทวดามาช่วย มิฉะนั้นชีวิตคงจะถูกตัดขาดลอยและตายไปก่อน

60. หญิง ฮวยพี่ถามีสิบซู่กะสิได้¹
 มีสิบไปซู่กะสิงค
 สิซอซอด² เว่าน้ำฟักนเคียว
- อ่าวพี่ ถ้าน้องมีคนรักสิบคนก็จะลืม
 มีสิบไปซู่กะจะงค
 จะซอเจาะจงพุกกับพี่คนเคียว

61. ชาย นีละทั้งหลายเขาต่ออายุเอาไม่

แก่นกะอึ้งค

เจ้าด้คเอาหัวใจตีสีกแก่นกะอึ้งคข้าตี

นี้แหละคนทั้งหลาย เขาตีพี่เอา

แก่นไมยงค

แตนองกลับเอาหัวใจตีกับแก่นไมยงคข้าอีก

คำศัพท์

- | | | |
|------------------|---|---------------------------|
| 1. ไล | = | ละทิ้ง, ลืมเสีย |
| 2. ขอขะจ | = | ขอเจาะจง |
| 3. ไมแก่นกะอึ้งค | = | แก่นไมยง เป็นไม้เนื้อแข็ง |



วิเคราะห์ความ

60. ฝ่ายหญิงบอกว่าตนตั้งใจจะละทิ้งคู่รักที่จะมีถึงสิบคน หรือจะหมายใจใครก็ จะหยุดความตั้งใจเสียเช่นกันว่าจะควางไซ จะขอเจาะจงใจจจจจเกี่ยวข้องกับฝ่ายชาย คนเดียว

61. ฝ่ายชายตอบว่า ฝ่ายหญิงนี้ช่างเป็นคนมีความสามารถในการเจรจาขึงนัก และใช้หัวใจผูกมัดให้คนรักใคร่ เปรียบดังกับว่าไซไมยงคที่ฝ่ายชายให้เจ็บช้ำ

62. หญิง สันมาซมาซอช¹
 สีเป็นลกโกชุนีละวา

คั้นขอชเจ้ายาววา
 คับปีหนา เจ้าจิงเอาเคอ

63. ชาย นีละด้ก้อตู่เตี้ยคันทำโบค²

กกบทันฝ้งแนนนสัง³คคอก

ฮากบทันญิง⁴พิน สั้งสีมาปงโบ

แมหนุเออย เจามาแนวโคชอยสีไปแนวนั้น

ฉันมาสมาซอชอวย

จะ เป็นลกสะโกยทีนึละนะ

ถาชอวยควยพ้อยาววา

ถาปีหนาพจิงเอาองนะ

นี้แหละตนแมงรักคันท้ายโบคก

กกไมทันฝ้งแนนนทำไมจิงมีคอก

รากไมทันหย้งพินทำไมจิงยลิว

แมหนุเออย น้องพุดมาอย่างไรที่จะพุด

ไปอย่างนั้น

คำศัพท์

1. ขอข = แต่งงานโดยไม่ได้อภิเษกพิธี, ขออยู่ด้วย
 2. ทนตำโศก = ทนเคียดโศก

วิเคราะห์ความ

62. ฝ่ายหญิงบอกฝ่ายชายว่า ใครจะขออยู่ด้วยโดยไม่ทำพิธีแต่งงาน ขอเป็นลูกสะใภ้ของบ้านนี้ และปีหน้าจึงจะสมรส

63. ฝ่ายชายโต้ตอบว่าฝ่ายหญิงทำในสิ่งที่เกินวัยหรือชิงสกก่อนห้าม เช่นเดียวกับคนแมงรัก ทนเคียดโศก โคนคนยังไม่ทันจะฝังแน่น รากไม่ทันจะหยั่งพินดินทำไมจึงผลิดอกออกใบ

64. หญิง เจ้าพูกอกหน้าฮากงึงมถึงคิน
 วาสีไหลวนไปวันมามมีเคียดคาง¹
 ไปยูเคียดกะยานเพินดาง
 ไปยูเคียดบางกะยานเพินจูด²
 อายคอบตายเป็นโค
 ไหลมาไหนดองคางแนหันตัว

65. ชาย เจ้าสีฟ้าของแฮน
 เสียแสงฮัก เสียแสงมัก
 บโคยซอนแตมตา
 เหลียวแตเบ็งคือพะจันทรยูฟ้า
 เหลียวยื่อ³เอาบเจิง
 ลมพัดใบไม้ ใบกิ่งพิกษาบเห็นโต⁺
 ไปกะเอามาพานตอง
 พุทโธิดพอยากแบกไว้

ผู้เป็นคังจอกแหนอนอยู่หน้ารากยังไม่ถึงคิน
 วาจะไหลวนไปวันมามีไม่มีเครือเกาะ
 ไปเกาะเครือรกกักลัวทานดาง
 ไปเกาะเครือบางกักลัวทานเผา
 พี่ทำไมไม่ตายเป็นคนสนุน
 ไหลมาไหนดอง เกาะหนอยหละ
 นองยูเป็นคังฟารองสนุน
 เสียแรงรักเสียแรงโค
 ไมโคยูนแนบซางแตมตา
 เหลียวคูกคือพะจันทรอยบนฟ้า
 เหลียวหายย็อคเอาไม่ถึง
 ลมพัดใบไม้ ใบกิ่งพิกษาไม่เห็นตัว
 อยากไปแตตอง
 พุทโธิดีราวกับอยากแบกไว้

คำศัพท์

- | | | |
|-------------|---|--------------|
| 1. เคียงคาง | = | เถาวัลย์เกาะ |
| 2. จค | = | เผา |
| 3. ยอ | = | ย้อยค |
| ยอ | = | เกาะเกี่ยว |

วิเคราะห์ความ

64. ฝ่ายหญิงพูดปรารภกับฝ่ายชายว่า ตนเป็นคนหลักลอยจะไปพึ่งพาอาศัยคนที่ฐานะร่ำรวยก็เกรงคำพุดตินินทา จะไปพึ่งพาคนที่ฐานะต่ำกว่าก็เกรงเขาจะขี้ไล เหตุใดฝ่ายชายจึงไม่ยอมเป็นหลักที่มั่นคงให้คนใดเกาะเกี่ยวบ้าง¹

65. ฝ่ายชายตอบฝ่ายหญิงว่า ฝ่ายหญิงนั้นเป็นคนมีชื่อเสียงดีเหมือนกับเสียงฟ้าร้อง เสียงแรงที่ฝ่ายชายรักใคร่ แต่ไม่มีโอกาสได้อยู่แนบข้างเต็มที่ ใดแต่เหลียวมองคฝายหญิงซึ่งเปรียบเสมือนพระจันทร์บนฟ้าอยู่ไกลสุดที่เอื้อมถึง เป็นความโชคคี่ของสมเท่านั้นที่จะได้แตะต้อง ฝ่ายชายได้แต่รำพึงว่าฝ่ายหญิงนั้นมีความดีราวกับอยากจะแบกไว้

หญิง ขอยสูบไหว

ฉันสูไม่ไหว

66. ชาย สิบเบี้ย¹ผูกหน้า อ้ออวคะนึ่งหา สิบเบี้ยอยู่ยั้งแม้น้ำอย่าได้คะนึ่งหา
 สองสตรงคยูกมอให้เจ้ากำเอาไวเคอ สองสตรงคยูกมอไหนองกำโรนะ

คำศัพท์

- | | | |
|-------------|---|--------------|
| 1. สิบเบี้ย | = | เงินสิบเบี้ย |
|-------------|---|--------------|

¹แจ้ง กองพลพรหม อธิบดีผู้ตรวจราชการศึกษากาศ 9-10

วิเคราะห์ความ

ฝ่ายหญิงโต้ตอบไม่ทันฝ่ายชายบอกว่าสู้ไม่ไหว

66. ฝ่ายชายเตือนฝ่ายหญิงว่าให้รู้จักคุณค่าของสิ่งที่ใกล้ตัวมากกว่าสิ่งที่อยู่ไกลตัว เหมือนกับมีสองสตางค์ใกล้มือดีกว่าสิบเปี้ยใกล้มือ

67. หญิง นองนี้จิตบมที่แซน¹

แสนบมที่หอย

จิตบมที่ยังเสมอมาปอยแค²

นองนี้จิตใจไม่มีที่แขวน

ตะกาคใจไม่มีที่หอย

จิตใจไม่มีที่ยับยั้ง เหมือนคังมาไม่ใส่ชลุม

68. ชาย บักไม่ลนโลกก

ถ้าเป็นบักบก³กะบมีพพาทอนันเด

ลกไม่ลนไกลตน

ถ้าเป็นลูกกระบกก็ไม่มีคนผ่าเท่านั้นเอง

คำศัพท์

1. แซน

= แขวง

2. แค

= แคมา, ชลุมมา ไม่ที่ผูกปากมา

มาที่ปลอยแคไม่มีเชือกผูกจับลำบาก

3. บักบก

= กระบก มะลิ้น ผ่ากินข้างใน ถ้ากินเมื่อหลนนาน

แล้วไม่อรอย

วิเคราะห์ความ

67. ฝ่ายหญิงบอกฝ่ายชายว่าตนมีจิตใจไม่มั่นคง เสียแล้ว เสมือนคังตะกาคใจไม่มีที่จะแขวน เหมือนมาที่ไม่ใส่ชลุมฉะนั้น

68. ฝ่ายชายบอกว่าฝ่ายหญิงเป็นคนที่มีอายุแล้ว เปรียบกับผลกระบกที่หลนนอน ไม่มีใครนำมาผ่ารับประทาน ถ้าไม่รีบแต่งงานก็ไม่มีคนต้องการ

69. หญิง วาจาหญิงนี้คงกับหินหนักมันกะเที
 ติมไชนำจมบ่ง¹กะบพ

วาจาหญิงนี้คงกับหินหนักมันกะเที
 ติงไสนำจมถึงพนักไมลอย

70. ชาย วาจาชายนี้คงกับตะหลิวหาง
 ติมไชนำจมบ่งกะบพ

วาจาชายนี้คงกับตะหลิวหาง
 ติงไสนำจมถึงพนักไมลอย

ปากว่าไหล ๆ หัวใจวาเลี้ยว ๆ
 เจ้าฝั่งแขวไว้ในหมื่นดวง
 (แม่เตาหนู ทอมแล้ว) ขอยกะปากดนา
 หอยนำฮอยทุกบาททาง³
 ปากดนาอยากกินน้ำเจ้าทุกสมโพธิ

คำพูดคั่งน้ำไหล หัวใจวาลดเลี้ยว
 นองฝั่งแขวไว้ในหมื่นดวง
 (ยายหนทอมเร็ว) พักปรารดนา
 คิคสอยฮอยตามรอยนองทุกทางก้าว
 ปรารดนาอยากกินน้ำกับนองทุกสมโพธิ

คำศัพท์

- | | | |
|----------------------|---|--|
| 1. จมบ่ง | = | จมคั่ง |
| 2. ตาแหลว | = | ตะหลิว ภาชนะที่ทำด้วยลวดหรือไม้ไผ่
สำหรับคักของที่ทอด, กรองปลาร้า |
| 3. หอยนำฮอยทุกบาททาง | = | คิคสอยฮอยตามทุกก้าวทาง |

วิเคราะห์ความ

69. ฝ่ายหญิงบอกฝ่ายชายว่า คำพูดของตนหนักแน่นราวกับหินหนักมัน เหมือนกับที่งองนำแลวยอมจะจมคั่งไมลอยขึ้นมา

70. ฝ่ายชายโต้ตอบว่า คำพูดของตนพูดเหมือนกับชะลอมหาง ติงลงน้ำก็ไมลอย ฝ่ายชายจึงสงสัยกันว่าหัวใจของฝ่ายหญิงจะลดเลี้ยวมีเล่ห์เหลี่ยมคั่งกับฝั่งแขวไว้ในหมื่นเล่ม แต่ฝ่ายชายนั้นปรารดนาจะคิคสอยฮอยตามฝ่ายหญิงทุกก้าวทาง ปรารดนาอยากจะทำทุกสิ่งด้วยเหมือนกับอยากกินน้ำร่วมกับฝ่ายหญิงทุกทีไป

71. หญิง โอย พี่เอ๋ย เว้าจ้งขัน
 สิบคืบขวบบุญสวน¹
 แลวแต่สายคอ อวนสิปุกมอนน้ำกัน

72. ชาย โพธิ์ศรีสร้อย²ในสถานคนต่ำ
 เจ้ากะแบ่งสมทวงคนลี ชายยูเต็ม

โอยพี่เอ๋ย พุดอย่างนั้น
 ก็ผิดสวนคืบะพี่
 แลวแต่ตัวนองจะปลุกหมอนที่หลัง
 คนโพธิ์ศรีสร้อยอยู่ในสถานที่ตนเคี้ย
 นองจะคิดแปลงรมให้กว้างคนก็จะ
 เขาอยู่เต็ม

คำศัพท์

- | | | |
|------------------|---|---------------|
| 1. ผิดสวนบุญสวน | = | ผิดสวนคืบ |
| 2. โพธิ์ศรีสร้อย | = | โพธิ์ศรีสร้อย |

วิเคราะห์ความ

71. ฝ่ายหญิงตัดพ้อฝ่ายชายว่า ที่ฝ่ายชายพูดเช่นนั้นจะผิดสวนคืบเสียแล้ว ฝ่ายหญิงเกรงว่าถ้าตัดสินใจรักฝ่ายชายแล้วจะตองลำบากเหมือนกับตองปลุกหมอนที่หลังใคร ๆ ที่เขาปลุกแล้ว

72. ฝ่ายชายตอบว่าแม่ตนจะเป็นคนมีฐานะต่ำ แต่ฝ่ายชายมีจิตใจกว้างพอที่จะให้ความอบอุ่นได้เหมือนกับคนโพธิ์เคี้ย ฝ่ายหญิงสามารถคิดแปลงใจกว้างแล้วเข้าอาศัยรมเงาได้

73. หญิง คือมักเขียสูกสองชวน¹
 เกี้ยละเนย²กันยู
 บิดนวยเหนียกะ เคียงนวยไต
 สิบิดนวยไต เคียงชวนนวยโยไกวาขันเค
 ชาย เว้ามาแม่โงหนู เขาใดแล้วตี

คิงมะ เขือสูกสองชั่ว
 เกลือกกล้วยกันอยู่
 ถ้าปลิดลูกเหนือกจะขวางลกไต
 จะปลิดลูกไตก็ขวางลูกที่อยู่ไกลวางนั้น
 พุดมาชียายหนู หยุคใดแล้วหรือ

74. หญิง พี่เอยน้องสี่ขอแคะขอขอน

ขอคอนห้ามกะตา

สี่ขอเข้าโตเลา สี่ขอเข้าคอกหม

สี่ขอยืนในสวน³ ขอรวมความพะไม⁴

ขอไปเป็นเมีย กอนอนในสวน

พี่เอยน้องจะขอแคะขอคอน

ขอคอนห้ามตะกรา

จะขอเข้าโตยงขาว จะขอเข้าคอกหมู

จะขอยืนในทองนอน ขอรวมคุดควย

ขอไปเป็นเมีย กอนอนในทองนอน

คำศัพท์

- | | | |
|----------------|---|--------------------------|
| 1. สองชวน | = | สองขวัญ |
| 2. เกียระเนียบ | = | เกลือกกล้วย, อยู่ใกล้กัน |
| 3. สวน | = | ทองนอน |
| 4. ความพะไม | = | คำพูด, เรื่องที่พูดคุย |

วิเคราะห์ความ

73. ฝ่ายหญิงตั้งข้อสงสัยฝ่ายชายว่า ฝ่ายชายมีคู่รักที่จะเลือกหลายคนถ้าจะเลือกคนนี้ได้เสียตายคนโน้นเหมือนกันจะปลิดมะเขือลูกหนึ่งก็เสียตายลูกใต้

74. ฝ่ายหญิงเสนอนอนกับฝ่ายชายโดยขอพูดท้าวความถึงเรื่องเดิม อยากจะขันอาสาติดตามฝ่ายชายไปทุกที่ แมงงานจะลำบากต้องหามนำตำข้าวเลี้ยงหมู ก็อยากจะทำอยากขอยืนในทองนอน ขอรวมคุดควย ขอเป็นเมียกอนอนในทองนอน

75. ชาย บาคโคนอสี่โตกินเขาอวมพา¹
กินป่าอวมถวย กินกวยอวมหวี²
กินปี่อวมกาม อามนำอวมวัง³
กับน้องวะขัน

เมื่อโคหนอจะโตกินข้าวร่วมสำรับ¹
กินปลารวมถวย กินกล้วยรวมหวี²
กินปลีรวมกาม อามนำรวมวัง³
กับน้องวาอย่างนั้น

76. หญิง นอนนิ่งก้มขี้งบนพื้นฝังแน่น
 สิ่ง มาจิมคอก
 ฮากนทักขึงพื้น สิ่งมาป็นโปงไบนอ
 ชาย เพินกะนำแต่ควมเกานอ

น่องนี้เปรียบเหมือนต้นไม้ คนคนยังไม่แน
 ยังไม่ทันมีดอก
 รากยังไม่ทันถึงพื้น ทำไมจึงออกใบนะ
 ทานก็ช่างพูดซ้ำความเดิมกันนะ

คำศัพท์

1. ฮวมพา = รวมสำหรับ



วิเคราะห์ความ

75. ฝ่ายชายปรารภกับฝ่ายหญิงว่า คราวใดหนอตนจะได้มีโอกาสอยู่กับฝ่ายหญิง
 ทุกเวลาเหมือนกับได้กินข้าวรวมสำหรับ กินปลารวมถ้วย กินกล้วยรวมหวี และอาบนำรวมกัน
 ในวังน้ำ

76. ฝ่ายหญิงกล่าวออกตัวว่า ยังอ่อนวัยไม่สมควรจะกระทำเช่นนั้น ถ้าทำเช่น
 นั้นก็เท่ากับว่าทำอะไรเกินกาล ดังกับต้นไม้ที่ โคนและรากยังไม่ทันจะฝังแน่น แต่ผลิดอกออก
 ใบ ฝ่ายชายบอกว่าฝ่ายหญิงว่าแต่ความเดิม

77. หญิง ความผญาของสี่เต็มโกน¹ไม่บาก²
 ฮุดากนอ เป็นฮูปักโคห้า³
 (บมีควมหลายเพินเป็คตอนนี้
 กะหัวขวนโลศ วามาแม่พอใหญ่)

ความผญาของน่องนี้เต็มโพรงไม้บาก
 รู้นนอ เป็นรูปไข่ห้า
 (ไม่มีความผญานัก ถ้าเป็คเทปตอนนี้
 คงหัวเราะเลยแหละ พูมาชิตา)

78. หญิง บักเซียสกุยฟากนำ กานกงสะเนหา
 กากินแฉวนกแซว⁴กะตอน⁵ยั่วอ้าย
 แมนสิมมันฮูตานองกะบเหลียวเคนี้

มะเซียสกุยฝักนำโน้น กิ่งโน้มลงต้นเสนาหา
 กากินแฉวนกแซวก็ชอนอญควยนะที่
 แมจะมีครูกักหมั้น ตานองก็ไม่เหลียวกุนะ

คำศัพท์

- | | | |
|-----------|---|------------------|
| 1. โกง | = | โพรง |
| 2. ไม่บาก | = | ไม้บาก |
| 3. ไคห่า | = | ไซห่า, ลูกอ๊อดตะ |
| 4. นกแขว | = | นกแขงแขว |
| 5. ซอนยู | = | ซอนอู |

วิเคราะห์ความ

77. ฝ่ายหญิงโต้ตอบเป็นการประชดว่า คำสัญญาของตนนั้นมีมากเต็มโพรงไม้
บาก รุกนของฝ่ายหญิงกลมดั่งลูกอ๊อดตะ

78. ฝ่ายหญิงปรารภกับฝ่ายชายว่าตนเป็นหญิงสาวที่เจริญวัยเต็มที่ มีชายหนุ่ม
มารักใคร่อยู่มาก แต่ฝ่ายหญิงบอกว่าจะมีชายหนุ่มมารุมรักสักหมื่นก็จะไม่เหลียวมอง

79. ชาย ใ้ใจได้เสียถึงตัวพันพี่น้อง
ใ้ใจละโคตร เชื้อฮื่อไปของ 1 วาเพินดี

คั้นเจามีนิ้วแล้วอย่าลืมนักชูกเกา
ถ้าเจาเป็นแม่อาง² เขาสี่โกยขึ้นนั่ง-
เฮียนคอก
ใ้ใจละกวยหนีกินบักฮุงสุกชะเคอ

80. หญิง มีลิบชุนมีเมียกะตามข้างเคนี้
นางสี่เขาพามางเปเนียงเปียงเคียว

ใ้หนองทอดทิ้งที่ตัวพันพี่น้อง เสีย
ใ้หนองละทิ้งโคตร เชื้อหรือจะยกของ
ว่าทานดี

ถานองมีนิ้วแล้วอย่าลืมนักชูกเกา
ถานองเป็นแม่อาง เขาจะกาวขึ้นนั่ง
เรือนควย

ใ้หนองละจากกถวยมากินมะละกอสูก
เสียนะ

มีรักกลีบคนมีเมียพันคนข้างพี่เถอะนะ
นองจะเขาผากลางเซนซึ้งแผนเคียว

คำศัพท์

1. ฦอง = ยกย่อง
 2. แมธาง = แมธาง (หญิงผู้ทิ้ง)
 3. โกย = กาว
 4. พามาง = ผากลาง มางมีความหมายว่า รัดถอน

วิเคราะห์ความ

79. ฝ่ายชายบอกให้ฝ่ายหญิงละทิ้งญาติพี่น้องที่เคยผูกพันหรือว่าฝ่ายหญิงจะยกของวาตินั้นยอมแล้วแต่การตัดสินใจของฝ่ายหญิง ได้พูดเสนอตัวว่าแม่ฝ่ายหญิงจะมีผิวแล้วก็อย่าไปคลุ้มบุญคุณครูก็เกา เพราะถ้าหากฝ่ายหญิงเป็นแมธางใครรับความลำบากเมื่อใดแล้วก็จะมาช่วยเหลือเหมือนกับกาวขึ้นบนเรือ และให้ละทิ้งคนอื่นมาสนใจฝ่ายชายคนเดียวดังกับละทิ้งกล้วยมากินมะละกอสุกฉะนั้น

80. ฝ่ายหญิงบอกฝ่ายชายว่าแม่ฝ่ายชายจะมีครูก็สิบคน มีเมียสักพันคนก็จะไม่สนใจ จะอาสาขงชิงฝ่ายชายมาเป็นคูครองให้ได้เหมือนกับจะทำให้สีผึ้งเป็นแผนเดียวกัน

81. ชาย สีเป็นขุพันเมียกะตามขางวาตี จะเป็นขุ พันเมียก็ไม่เป็นไรไซ้ใหม่

82. หญิง วาแต่ทางพีเตียง¹ วาแต่ฝ่ายพันนพร้อม
 นองสีเอียงกะบงคัก นองจะเอียงกระบงคัก
 ฉาพีไซ้ทอหยานองสีสีคองไปพอม² ฉาพีเปิดกระสอบยาสมนองจะฉีกใบ
 คองไปพร้อม
 ชาย สีไหนำแทนอ ให้ขุคบอยนักษะ

คำศัพท์

1. เตียง = เตรียมพร้อม
 2. สีคองไปพอม = เตรียมฉีกใบคองลวงหน้าไปด้วย,
 เตรียมรับเหตุการณ์

วิเคราะห์ความ

81. ฝ่ายชายโต้ตอบว่าถึงจะเป็นรูหรือฝ่ายชายมีเมียสักพันคน ฝ่ายหญิงก็จะไม่ว่าอะไรหรือ

82. ฝ่ายหญิงบอกว่า ถ้าฝ่ายชายพร้อมตัวฝ่ายหญิงก็จะเตรียมตัวที่จะเป็นคนรักของฝ่ายชายค้ำกับที่ฝ่ายชายเปิดกระสอบยา ฝ่ายหญิงก็จะฉีกใบตองไปควยลวงหน้า

ฝ่ายชายตอบว่าฝ่ายหญิงว่า ช่างพูดคำเกาบอยเหลือเกิน

83. หญิง	โดยความฮักบ่ได้ผัน ¹ ความผันคือมาเกี่ยว ความฮักความมักกับหันได้เกี่ยว ² สั่งไปผันกอมผัน ³	โดยความรักไม่ได้หัน ความผันทำไมมาเกี่ยว ความรักความใคร่ไม่หันได้เกี่ยว ทำไมจึงเกี่ยวกับความผัน
ชาย	อารมณ์บ่คักกันเหล่าแล้วจึงอารมณ์ ⁴	อารมณ์ไม่คักกันเหล่าแล้วอารมณ์จึงคัก

84. หญิง	บ่าวพี่ชายยังบ่หันเห็นหน้า สั่งมาจำให้ข้อแอง ⁴ แทนอ ยังบ่หันเห็นบักตุงตึงจำใหม่บงหู	พี่ชายยังไม่หันเห็นหน้า ทำไมจึงบังคับให้ข้อโองนักระ ยังไม่หันเห็นคุ่มหูทำไมจึงบังคับให้ เจาะหู
----------	--	---

คำศัพท์

- | | | |
|-----------|---|----------------------------|
| 1. ผัน | = | หันทำเป็นเกลียว, เกี่ยวของ |
| 2. เกี่ยว | = | เกี่ยว, ผูกมัด, หัน |
| 3. ผัน | = | ความผัน |
| 4. แอง | = | โองน้ำ |
| 5. จำ | = | บังคับ |

วิเคราะห์ความ



83. ฝ่ายหญิงบอกฝ่ายชายว่า ความรักไม่ทันจะแนบแนบเลยแต่เหตุไฉนจึงมา
เกี่ยวข้องกับความฝัน

84. ฝ่ายหญิงพูดตักพ้อฝ่ายชายว่าฝ่ายหญิงยังไม่ทันจะเห็นผลประจักษ์แก่ตาตน
เลย แต่ทำไมจึงจะต้องเตรียมการล่วงหน้าเหมือนกับที่ฝ่ายชายจะบังคับให้ซื้อโองนำทั้ง ๆ
ที่ฝันยังไม่ตก และบังคับให้เจาะหูทั้งที่ยังไม่เห็นตุ่มหูนั้น

- | | |
|---|---|
| <p>85. ชาย บั้นเห็นข้างสังมาสา¹กมวง
บั้นเห็นดอกไม้สังมา²โอบงหวาคี
เจ้าชุลทาว²คายน้ำนางอ้ว²เชื่อม
เจ้าเปนนางข้างตัว²เป็นจา²เทิงฮ่าง</p> | <p>ไม่ทันจะเห็นข้างทำ²ไม่ตัด²นมมะม่วง
ไม่ทันเห็นดอกไม้²ทำไมให้²เจาะหู²ว้างนั้นหรือ
ทาวชุลตาย²เพราะนางอ้ว²เชื่อม
น้องก็เป็นนางทำไม²ข้างโกหก²โก</p> |
| <p>86. หญิง โฉยพี่เอ๋ย³ มักอายชะคอนแหว³
เสียทีมี³แม่ ถ้ารัก³พ่อแม่อาย
สีเอา³แล้วแต่โค³น (หัวเราะ³คือสีซึ่ง
หลาย³แท)</p> | <p>ไอพี่เอ๋ย³ที่³เสีย³แล้ว
เสียใจ³ที่ไม่³รัก³แม่ ถ้า³รัก³พ่อแม่³
จะ³แต่งงาน³ด้วย³คัง³นาน³แล้ว (หัว³เราะ
คง³จะ³เกลียด³คัง³มาก³นั้กะ)</p> |
| <p>87. หญิง พี่ชาย⁴บมัก⁴ขอย⁴ให้⁴หา⁴คน⁴มา⁴เป็น⁴เ⁴เค⁴นี้
สง⁴ชาว⁴ยว⁴บ⁴สัน⁴ พ้อ⁴ปาน⁴กัน⁴ฮป⁴ฮาง
ญาม⁴ญาง⁴ไ⁴ค⁴บ⁴ค⁴ก⁴ว⁴ ค⁴ม⁴เว⁴า⁴ใ⁴ค⁴ง⁴เค⁴ียว
เจ้า⁴มี⁴ท⁴าง⁴ห⁴ล⁴าย⁴เส⁴น⁴ ต⁴า⁴ม⁴จ⁴เ⁴ิน⁴ส⁴ี⁴ไ⁴
เจ้า⁴แ⁴ม⁴น⁴ม⁴ัก⁴เส⁴น⁴ไ⁴้⁴ ม⁴ัก⁴เส⁴น⁴เล⁴ย⁴
ท⁴าง⁴โ⁴ค⁴ง⁴ ห⁴าก⁴ส⁴ี⁴มี⁴</p> | <p>พี่⁴ชาย⁴ไม่⁴รัก⁴น⁴อง⁴ใ⁴ห⁴า⁴ค⁴น⁴มา⁴เป⁴ล⁴ี⁴ย⁴น⁴ะ⁴นี้⁴
สง⁴ชาว⁴ ย⁴ว⁴ไม่⁴ส⁴ัน⁴พ⁴้อ⁴ป⁴าน⁴ก⁴ัน⁴ร⁴ู⁴ป⁴ร⁴าง⁴
เว⁴ล⁴าย⁴าง⁴ก⁴ว⁴ค⁴ำ⁴พ⁴ด⁴เล⁴า⁴ใ⁴ห⁴เ⁴ม⁴ี⁴อ⁴น⁴ก⁴ัน⁴
พ⁴ีม⁴ท⁴าง⁴ห⁴ล⁴าย⁴เส⁴น⁴ ต⁴า⁴ม⁴จ⁴เ⁴า⁴น⁴จะ⁴ไ⁴
ถ้า⁴พ⁴ี⁴ข⁴อบ⁴เส⁴น⁴ไ⁴้⁴ ข⁴อบ⁴เส⁴น⁴ล⁴ด⁴เล⁴ย⁴
ท⁴าง⁴โ⁴ค⁴ง⁴ห⁴าก⁴จะ⁴มี⁴</p> |

คำศัพท์

1. สา¹

=

ตัดทอนไม้ให้กรุงรัง

2. เจ้าชุลทาว²

=

ตัวพระเอกในนิทานเรื่องชุลนางอ้ว

3. สะกอนแหลว = เสียแล้วละ
 4. เปียน = เปลี่ยน
 5. ญามญาง = เวลาก้าวเดิน

วิเคราะห์ความ

85. ฝ่ายชายพูดด้วยความเข้าใจว่าฝ่ายหญิงบอกว่ายังไม่ทันจะเห็นผลก็เตรียมการเสียแล้ว เช่นกับยังไม่ทันจะเห็นซังกัดัดคนมะม่วงไม่ทันจะเห็นดอกไม้ก็ให้เจาะหูเช่นนั้น หรือฝ่ายชายมีความรักฝ่ายหญิงแทบจะตายตามควย ดังกับท้าวชุลตายควยนางอ้วเชื่อมตามนิทานพื้นเมือง แต่ฝ่ายหญิงก็เป็นสาวสวยทำไมจึงโกหกฝ่ายชายได้

86. ฝ่ายหญิงตอบว่า ตนหลงรักฝ่ายชายเสียแล้ว แต่เสียใจที่ไม่รักแม่ของฝ่ายชาย ถ้ารักพ่อแม่ของฝ่ายชายก็คงจะแต่งงานควยนานแล้ว

87. ฝ่ายหญิงบอกฝ่ายชายว่าถ้าฝ่ายชายไม่รักตนก็ขอให้หาผู้ชายมาเปลี่ยนรูปร่างผิวขาวดำ เวลาก้าวเดินจะต้องให้เหมือนฝ่ายชายทุกประการ ฝ่ายชายมีผู้หญิงที่จะเลือกให้หลายคนดังกับถนนที่เลือกเดินได้มีหลายสาย ทางใด ทางโค้งยอมจะเลือกใดตามความพอใจ

- | | | | |
|-----|------|--|---|
| | ชาย | เข้าไปโลดมาชอยกันแนพูน | ย่าเข้าไปเลย มาช่วยกันทนอยพูน |
| 88. | หญิง | เจ้าพหูเหล็คาง ¹ สังป็นนางแน
เหล็คแต่คางพลีเคี้ยวกะบมี | พหูพลู เหล็ค่างทำไมไม่แมงป็นนางบ้าง
เหล็คแต่คางพลูจะเคี้ยวก็ไม่มี |
| | ชาย | เออพชายเหมคคควมเงาแฉว
เออโตะมาชอยแน | เออ ผู้ชายไม่มีคำณูจะพุกแล้ว
เออคุณมาช่วยกันทนอย |
| 89. | หญิง | ควมว่าจาพชายนี้คือแหลวกะตาฮาง ² ตี
ตีมิไชน่าไหลเขาชทาง
คือหมาอยากกินชีหางชีเขาป่าแก
จึงชีแหลวหัวกันโศค | วาจาผู้ชายนี้ดังตะหลิวตะกร้าทางหรือ
ทิ้งลงน้ำไหลเขาชทุกทาง
ดังกับหมาอยากกินชีหางชีวังเขาป่าสะแก
อย่างนี้แหละหัวเราะคืนัก |

คำศัพท์

1. เหลี้ยค่าง = เหลืออยู่บน, ค่าง
 2. แหลวกะตาฮาง = ตะหลิว ตะกร้าหาง ลักษณะเหมือนชะลอม
 ไม่ใช่

วิเคราะห์ความ

88. ฝ่ายหญิงบอกว่าฝ่ายชายนั้นเหมือนกับพลูเหลือค่าง เหตุใดจึงไม่แบ่งปันให้
 คนบาง เพราะคนไม่มีอะไรเลย

89. ฝ่ายหญิงบอกว่า คำพูดของผู้ชายนั้นเชื่อดียากเหมือนกับชะลอมหาง ๆ ทั้ง
 ลงน้ำ น้ำย้อมไหลเซาทุกทาง เปิดโอกาสให้ผู้หญิงทุกคนมารักตน และต้องการผลประโยชน์
 เมื่อใดแล้วจะรีบหลบหนีไป เช่นกับสุนัขขอยากกินอุจจาระก็จะวิ่งเข้าป่าสะแก

90. ชาย ท่างนี้กะปาดถนาหอย ฝ่ายนี้กะปรารถนาจะคิดสอยห้อยตาม
 นำออยทุกบาดฉ่าง ตามรอบทุกกาวยาง
 ปาดถนาออยกานำนำเจ้าคุณมโหฬรคอกัน ปรารถนาออยกานำกับเจ้าทุกรมโหฬร
 เซนกัน
91. หญิง โอย ท่างนี้กะปาดถนาเว่นดอก ฝ่ายนี้กะไม่ปรารถนาเว่นดอก
 ยานเวรนำคินพอม เกรงกลัวเวรจะกลับมา
92. ชาย ท่างนี้กะปาดถนาเว่น ฝ่ายนี้กะไม่ปรารถนาเว่น
 บัดเม่น²เข้ามาชคอก บัดเส้นเข้ามาใส่ตัวเองคอก
 เอามา เข้ามา เอามาชิ เข้ามาชิ

คำศัพท์

1. เว่น = เว่น, ละเว่น
 2. เม่น = ตัวเส้น

วิเคราะห์ความ

90. ฝ่ายชายบอกฝ่ายหญิงว่า ใครจะเป็นคู่ครองกับฝ่ายหญิงทุกชาติ อยากจะติดสอยห้อยตามทุกก้าวเดิน อยากจะกินน้ำรวมขันกับฝ่ายหญิงทุกเวลา

91. ฝ่ายหญิงตอบว่าตนหวั่นเกรงความผิดนึก ไม่อยากจะทำเวรให้กับตนเอง

92. ฝ่ายชายตอบว่าตนก็อยากละ เว้นแต่อยากจะลองร่วมทางกับฝ่ายหญิงดูบ้าง เชนกับปัดเส้นเข้าหาตัวเอง

- | | | |
|----------|--|--|
| 93. หญิง | ณฺญาอายหยาโยหมันคอง ¹
นองสิเก็บไซของชังไวคังปู ⁺ | ณฺญาของทีพุตมาให้คลอง
นองจะเก็บไซของชังไวคังปู |
| 94. ชาย | คั้นแนวบวย ² มีคัม
เสียชังพังวาค ³ เขาสิเอ็น
โปะปากพาว ⁴ ฮีสเอ็นวามวย | ถ้ากระบวยไม่มีคัม
จะเสียทรวคทรง เขาจะเรียก
กะลามะพร้าวหรือจะเรียกว่ากระบวย |
| หญิง | หวัระะ | หวัระะ |
| 95. ชาย | คั้นบวยมีคัมสิเป็นบวง ⁵ ตักแกงไตลื้อ | ถ้ากระบวยไม่มีคัมจะเป็นชอนตักแกง
ไตหรือ |

คำศัพท์

- | | | |
|------------------|---|--|
| 1. คอง | = | คลอง |
| 2. บวย | = | กระบวยทำด้วยกะลามะพร้าวมีคัม
สำหรับตักน้ำ |
| 3. เสียชังพังวาค | = | เสียทรวคทรง |
| 4. โปะปากพาว | = | กะลามะพร้าว |
| 5. บวง | = | ชอน |

วิเคราะห์ความ

93. ฝ่ายหญิงบอกฝ่ายชายว่า จงพูดคำผญาให้คล้อง ตนจะรับฟังและเก็บไว้ในใจเหมือนกับเก็บปูซังไว้ในช่องฉนั้น

94. ฝ่ายชายปรารภกับฝ่ายหญิง เป็นการเตือนสติว่า จะทำอะไรจะต้องทำให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ตามบรรพบุรุษที่เคยทำมา คึงกับจะทำกระบวยตักน้ำก็จะต้องมีค้ำจับ จึงเรียกว่ากระบวย ถ้าไม่มีค้ำเสียแล้ว เขาก็คึงจะเรียกว่ากะลามาเพราะเพราะเสียหรวดทรง คงไม่มีใครเรียกกระบวยคอก

95. ฝ่ายชายบอกต่อไปอีกว่ากระบวยไม่มีค้ำจะเป็นช้อนตักแกงก็ไม่ได้เช่นกัน

96. หญิง	น่องนี่เป็นค้ำมคเคียนสาม บมีแม่เคัพ มีแต่เกย ¹ ฮอหุ่ม ไยสีคุมกะบมี พี่ชายมีเคียบให้หลบเคียบเกา ผักกะเตาเคียบเกา มากินเขาเหมาน่านองจิงสีหอมเคัพ	น่องนี่เป็นค้ำมคเคียนสาม ไม่มีแมนะพิ มีแต่เยื่อหุ่ม ใครจะคุมก็ไม่มี พี่ชายมีเครือกบให้หลบเครือเกา ผักสะเตาเครือเกา มากินข้าวเมากับน่องจิงจะหอมมะพิ
----------	--	---

คำศัพท์

1. เกย = เยื่อหุ่ม, ไยหุ่ม

วิเคราะห์ความ

96. ฝ่ายหญิงบอกว่าตนเป็นกำพร้าวเหมือนกับมคเคียนสามที่มีเพียงเยื่อหุ่มตัว จึงใครจะหาคนคุมครองที่มันคง จึงจะออวอนฝ่ายชายให้เมตตาแม่หญิงอันอยู่แล้ว ก็จึงหลบหนีอีกคนเคิมมาสมสุ ฝ่ายหญิงคึงกับหลบหนีจากเครือกบมาหาเครือเกา หลบหนีจากสะเตา-

เครื่องเก่าเสียแล้ว มากินข้าวเมากับฝ่ายหญิงจึงจะดี

- | | |
|---|--|
| <p>97. ชาย ใ้เ้าละสวนมอน¹
หนีไปซ่อนสวนมี²
ใ้เ้าละสวนมี³ไปซ่อนสวนขนุนชะเคอ</p> | <p>ใ้เ้าละทิ้งสวนหมอน
หนีไปซ่อนอยสวนหม
ใ้เ้าละทิ้งสวนนี้ไปซ่อนอยสวน
ขนุนเสีย</p> |
| <p>98. หญิง นางมีสิบขนางกะวาสใ้เคพี¹
มีสิบไชนางกะวาสใ้ถอก⁴
สิขอชอดเวาสใ้เอาเ้าพูเคียว</p> | <p>นางมีคุ้รักสิบคนก็ละทิ้ง
มีสิบไชนางก็วาจะเทออก
จะเ้าจะจงพุด จะเอาพีคนเคียว</p> |

คำศัพท์

- | | | |
|-----------|---|----------------|
| 1. สวนมอน | = | สวนปลกหมอน |
| 2. สวนมี | = | สวนหม, สวนหมอน |
| 3. สวนมี | = | สวนมี, สวนขนุน |
| 4. สใ้ถอก | = | จะเท |

วิเคราะห์ความ

97. ฝ่ายชายพูดกับฝ่ายหญิงแสดงอารมณ์ขันว่าใ้ฝ่ายหญิงหลีกเลี่ยงสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งจะทำได้ยากคั้งกับละทิ้งสวนหมอนไปอยู่กับสวนหม อันหมายถึงสิ่งเดียวกัน จะทิ้งสวนมีคือสวนขนุนไปอยู่กับสวนขนุน (ต้องการเล่นคำ หมอน หม, มี, ขนุน)

98. ฝ่ายหญิงตอบว่าถาคนมีคุ้รักสิบคนก็จะละทิ้ง ไมสนใจใครเลย มีไซสิบไซก็จะเททิ้งจะขอเ้าจะจงสมสฝ่ายชายเพียงคนเคียว

99. ชาย น้¹หะ¹เพิน¹วา¹เวา¹ช¹ฮ¹ฮ¹ฮ¹
 ค¹อ¹ท¹าง¹ 1 โก¹ง¹ว¹ ค¹อ¹จ¹ว¹ 2 โก¹เก¹ศ¹
 ว¹า¹ค¹ช¹ก¹ฎ¹ร¹าง¹
 ฉ¹ว¹ไป¹ห¹ย¹า¹ย¹แ¹ห¹ว¹มี¹ป¹า¹สี¹บ¹อน¹เ¹ซ¹
 ฉ¹ว¹ไป¹ช¹ั้น¹ต¹น¹เ¹ม¹ ค¹เ¹ย¹เก¹ย¹ว¹ก¹ะ¹บ¹มี¹
100. ห¹ญ¹ิง พ¹ิม¹มี¹ค¹เ¹ย¹เก¹ย¹ว¹ ส¹ัง¹มา¹เป¹น¹ญ¹าม¹ญ¹าง¹ 3
 ส¹อง¹สี¹ช¹าง¹ เป¹น¹จ¹ุม¹ 4 จ¹ัง¹ม¹ค¹ด¹แ¹ง
- น้¹ห¹ะ¹ท¹าน¹ว¹า¹พ¹ุ¹ค¹ก¹ับ¹ค¹ู¹ร¹ัก¹ท¹ี¹อ¹ย¹ห¹าง¹
 เ¹ห¹ี¹ม¹เ¹น¹ท¹าง¹โ¹ก¹ล¹ว¹ว¹ เ¹ห¹ี¹ม¹เ¹น¹เ¹ร¹โ¹ก¹ด¹ด¹
 แ¹ม¹ช¹็¹ก¹ฎ¹ร¹าง¹
 ฉ¹ว¹ไป¹ว¹าง¹แ¹ห¹ว¹ เ¹ม¹ี¹ป¹ลา¹จ¹ะ¹ด¹ุ¹ค¹ี¹ส¹ไ¹
 ฉ¹ว¹ไป¹ช¹ั้น¹ต¹น¹เ¹ม¹ เ¹ร¹ือ¹เก¹ย¹ว¹พ¹ัน¹ก¹เ¹ม¹ี¹
 ท¹เ¹ม¹ี¹เ¹ร¹ือ¹เก¹ย¹ว¹พ¹ัน¹ ท¹ำ¹เ¹ม¹จ¹ิง¹ค¹ู¹ร¹ุง¹ร¹ัง¹
 ส¹อง¹สี¹ช¹าง¹ เป¹น¹จ¹ำ¹ด¹ัง¹ม¹ค¹ด¹แ¹ง

คำศัพท์

1.	ท ¹ าง	=	ค ¹ ร ¹ อง ¹ ส ¹ าน ¹ บ ¹ ร ¹ ร ¹ ท ¹ ห ¹ ด ¹ ง ¹ ว ¹
2.	จ ¹ ว ¹	=	เ ¹ ร ¹
3.	ญ ¹ าม ¹ ญ ¹ าง ¹	=	ร ¹ ุง ¹ ร ¹ ัง
4.	จ ¹ ุม ¹	=	จ ¹ ำ ¹ , ผ ¹ ัน ¹ , ก ¹ ล ¹ ุม ¹

วิเคราะห์ความ

99. ฝ่ายชายบอกกับฝ่ายหญิงว่า การที่พูดจากับฝ่ายหญิงนี้ ดูเหมือนจะไม่มี ความหวังใดเลย เหมือนกับคนที่เร่กร้างทางไกลกัน ดังกับตางไกลจากวัว สามเณร โกลจากณม แมช็ช็กฎ็ร็าง ความรู้สึกของฝ่ายหญิงเท่าที่ฝ่ายชายสังเกตเห็นคือเห็นทางไม่ สนใจสิ่งใด เช่นกับว่าสามีไปวางแห้ว ปลาจะดุกีสก็ไม่มี ไปขึ้นต้นไม้เครือจะ เกี่ยวพันก็ ไม่มี

100. ฝ่ายหญิงโต้ตอบว่า ที่ฝ่ายชายพูดว่าไม่มีเครือเกี่ยวพันนั้นดูรุงรังและซีโครง เหมือนมีมคดแงเกาะ ซึ่งแสดงว่าฝ่ายชายเคยผ่านการแต่งงานมาแล้ว

101. ชาย ผู้สืบนอนตะแคงให้ หมอนจม¹จนกิว²ว้า³ ผู้จะนอนตะแคงให้หมอนจมจน
คอคกิว
102. หญิง ทัวะคอก¹ทัวะน่องคอก²
ว้ายาง³ โโกहन่องละ⁴ชี โโกहन่องคอก⁵ละ⁶ชี
ว่าอย่าง⁷นั้น
โกहन่องให้ลาก⁸แข่ง ช้าม⁹โลก¹⁰ที่¹¹หนา
โกहन่องลาก¹²ชา¹³ชาม¹⁴คลอง¹⁵ที่¹⁶กว้าง
พนปาก¹⁷เสื่อ¹⁸เหลือ¹⁹ปาก²⁰มอ²¹ตัว²²พื
จะ²³ไม่²⁴เอา

คำศัพท์

1. หมอน ⁺ จม	=	หมอน ⁺ ยุบ
2. กิว	=	คอค ⁺ กิว
3. โลก	=	ภู ⁺ เขา ⁺ เตี้ย
4. นวย ⁺ หนา	=	ลูก ⁺ ใหญ่
5. ลาก ⁺ ชา	=	เดิน ⁺ ลาก ⁺ ชา
6. คน ⁺ วย ⁺ กว้าง	=	คลอง ⁺ ที่ ⁺ กว้าง
7. เสื่อ	=	เสื่อ
8. ส่าง	=	บอ
9. ผอ ⁺ วน ⁺ อาย	=	ตัว ⁺ พื

วิเคราะห์ความ

101. ฝ่ายชายบอกว่าตนมีความตั้งใจจริง จะนอนรอคอยฝ่ายหญิงจนกระทั่ง
หมอนยุบคอคกิว

102. ฝ่ายหญิงตอบว่า มีความเกรงกลัวฝ่ายชายจะหลอกให้ตนยากลำบาก
แต่ก็ไม่แต่งงานด้วยเหมือนกับหลอกให้เดินทางข้ามโคกหนา ข้ามคลองกว้างพอพนักเสื่อ
พนมอนำ ฝ่ายชายก็ปล่อยทิ้ง

103. ชาย อักกันแมนยพากน้ำกำฟ้าเขาเขียว รักกันนี้แมนยพากน้ำพากฟ้าเขาเขียว
คือจึ่งมีแต่เฮาในหอแนวเดียวกันนั้น เหมือนมีแต่เราอยู่ในห้องหอเดียวกันนั้น

104. หญิง เจายาเวาลอดเลี้ยว¹ เบนเกี่ยวหลายคม² พ่อยาพุดลอดเลี้ยวเป็นเคียวหลายคม
หลายพีให้เป็นคมเคียว มากนักเลยพีให้เป็นคมเคียว
ตั้งแต่สองเฮาเวาน้ำกันยูนอม³ ตั้งแต่สองเราพุดจากันอยู่เจ้อยแจ้ว
บาวพิชายเวา นวลนองกะวาน้ำ พิชายพุด นวลนองก็พุดตาม
เด็กกะเด็กมาแลวมี่แต่สองเฮา คิกคิกมาแล้ว มีแต่สองเรา
เวาจากันยูนอมพีเอย พุดจากันอยู่เจ้อยแจ้วพีเอย
พิชายวาแล้ว ผอวนนองกะวาน้ำ พิชายพุดแล้ว ตัวนองก็พุดตาม
(หัวเราะ) (หัวเราะ)

คำศัพท์

1. ลอดเลี้ยว	=	ลัดเลี้ยว
2. เกี่ยวหลายคม	=	เคียวหลายคม
3. นอมนอม	=	เสียงเจ้อยแจ้ว
4. เด็กกะเด็ก	=	คิกมาแล้ว

วิเคราะห์ความ

103. ฝ่ายชายบอกฝ่ายหญิงว่า ความรักนี้มีอำนาจมากเหลือเกินแม่จะอยู่ไกล
กันคนละพากน้ำพากฟ้าเขาเขียว ถ้ามีความรักกันแล้วก็เหมือนดังกับว่าอยู่ในห้องเดียวกัน

104. ฝ่ายหญิงตัดพ้อฝ่ายชายว่าอย่าพูดจาหลบ' ลี้งคั่งกับเคียวหลายคนก็เลย
ขอให้ช่อตรงต่อฝ่ายหญิง เพราะทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายพูดจากันเจ้อยแจ่มมานาน เวลานี้ก็
มากแล้ว ฝ่ายชายพูดอย่างไรฝ่ายหญิงก็เห็นควย

วิเคราะห์ความ

ผญา เป็นบทสนทนาโต้ตอบของชาวบ้าน โดยทั่วไปทั้งผู้ที่ได้รับการศึกษาและที่ไม่ได้
รับการศึกษ ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาจะจดจำจากผู้ใหญ่เล่าสืบต่อกันมา แต่ไม่อาจจะทราบได้
ว่าใครเป็นผู้ริเริ่ม ไสว ชุมหิรัญ¹ กล่าววาคำผญาใดแก่คำที่นักปราชญ์หรือทนายผู้ทั้งหลาย
กล่าวเป็นสุภาษิต ซึ่งผู้ฟังต้องไขสัจปัญหาพิจารณาตามจึงจะรูและเข้าใจเจตนาารมณ์ของ
ทนายผู้กล่าวคำนั้น ๆ คำผญา เป็นที่นิยมกันแพร่หลายในหมู่ประชาชนลาว ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านของ
ไทย อันมีเขตแดนติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีผลให้ประชาชนลาวและชาวไทยใน
ภาคอีสานได้มีความสัมพันธ์กันตลอดจนรับเอาวัฒนธรรมของกันและกันไปใช้

ผญา ของชาวบ้านเมืองเก่ามีคุณค่าดังนี้

1. สะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวหมู่บ้านเมืองเก่าที่นิยมสนทนา
โต้ตอบด้วยคำคมแฝงสุภาษิต ปัจจุบันชาวบ้านส่วนน้อยหรือผู้มีอาวุโสเท่านั้นจะพูดผญาได้
สังเกตจากผู้ที่เป็นวิทยากรในการวิจัยครั้งนี้ว่า จะมีอายุตั้งแต่ 38 ปีขึ้นไป ผญาจึงเป็นมรดก
ทางวัฒนธรรมควรแก่การรักษาและถ่ายทอดให้อนุชนได้รับรู้และตระหนักถึงคุณค่าของบทผญา
2. เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา ผู้ใหญ่จะสั่งสอนบุตรหลาน
มักจะใช้คำพูดเปรียบเทียบแทรกคติเซน

¹ ไสว ชุมหิรัญ คำผญาภาษิต คำโต้งโตยและสุภาษิตบ้าน (โรงพิมพ์คำทรงหัตถการ
พระนคร, 2516) หน้า 3- หน้า 5.

ผักหม่เหียน กางทางยาฟ่าวเหยียบญา
ผักมันขึ้นเกี่ยวคางสีน้ำโออาวหา

ผักขมสันกลางทางอย่าฟั้งเหยียบย่า
ถ้ามันขึ้นเกาะไม้ระแนงก็จะตาม
เรียกหาควยความเสี่ยหาย

ณฐา บทนี้ให้ความคิดที่จะไม่ให้เหยียบเหยียบคนอื่น หรือตรงกับสำนวนไทยที่ว่า คนลมอย่าขาม เพราะสักวันหนึ่งเขาอาจจะสามารถก่อสร้างตัวได้แล้ว เราก้จะตามเรียกหาเขาควยความเสี่ยหาย

การอบรมสั่งสอนโดยวิธีนี้ตามหลักจิตวิทยาเชื่อว่าจะให้ผลยิ่งนัก เพราะเป็นวิธีที่แสดงตัวอย่างแล้วอธิบายเหตุผล (Deductive Method) เป็นการอธิบายตามหลักธรรมชาติ เพราะมนุษย์ย่อมมีวิจารณ์ญาณคิดใคร่ครวญหาเหตุผลด้วยตนเอง และยังมีข้อความเปรียบเทียบที่แฝงอยู่ด้วยแล้ว ยิ่งจะตองแสวงหาความรู้ความเข้าใจให้ได้ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูจึงได้คำนึงถึงคุณค่าของณฐาที่จะเป็นเครื่องมืออบรมสั่งสอนเด็ก โดยนำความรู้ที่ได้รับจากบทณฐามาอภิปราย แสดงความคิดเห็น เขียนบทความ เขียนเรียงความสอดแทรกในบทเรียน จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และส่งเสริมศีลธรรมจรรยาอันได้รับจากณฐานั้น ๆ

3. เป็นเครื่องบอกลักษณะสภาพชีวิตและสังคมของชาวบ้านเมืองเก่าตามกาลเวลา จากข้อมูลนี้ทำให้ได้รับความรู้ว่า ชาวบ้านเมืองเก่าดำเนินชีวิตอย่างสงบ ประกอบอาชีพทำไร่ทำนาเป็นส่วนใหญ่ บทณฐาที่ได้ออบบางบทจะกล่าวคำเปรียบเทียบที่แสดงลักษณะนิสัยการดำเนินชีวิตกิจวัตรประจำวัน ชีวิตของชาวบ้านมีความผูกพันอยู่กับการทำไร่ ทำนา ความนึกคิดจึงปรากฏออกมาในบทณฐา เช่น

ก. คานการทำนา - ทำไร่

- ยานแต่ป่าเขงซอนในนาตายแดด
บาวที่ซายจับป่อยถ่มพะนางนอง
ชวนสีตาย

- แมนบ่ที่ คมปากผักสัวไหล ๆ
หัวใจผักสัวเลี้ยว ๆ หือเจ้าฝงเกี่ยว

กลัวแต่ปลาหมอในน่าน้ำแห้งตายแดด
ที่ไม่จับปลอยทิ้งตัวนองก็คงจะตาย
เท่านั้นเอง

จริงไหมที่ ค่ำพดของพ่หลังไหลออกมา
แต่หัวใจลคเลี้ยว หรือว่าพ่ฝงเกี่ยว

ไว้ในหิ้งตั้ง มินคาง

ข. กิจวัตร

- โอยแมนบพี

คันสีเป็นตาไค สีคาคางลงสา
อาสาสีคอนโซเม็ยโซ
คันบเป็นตาสอนสีคอนหวิงคอก
สีคอนคากโอม เม็ยคอนอัญญาเฮา

- เอาวาจ้งซันทางนันเค็ยง

ทางนีสี่เอ็ยงกะบุงตัก

ทางนันโซทอหยา

สีสี่กทองมาพอม

- เจ้ายาสงสัยถอนสีแก้งบอนหอมเส็ย
ชาติวาเอ็ยงพอลคา สีผสมดาโธของ

- เจ้าสีล่องซิมสมบักขามพมิโซบักสูง
ไหเจ้าตะแกล่ลิน ฟันแขวยารู้นเคอ

ค. ขรรษชาติวิทยา

- ฟีมมีเค็ยเก็ยวสังมาเป็นญามญาง
สองสีข้างเป็นจุมจิงมคแดง

- นองนี่เป็นจิงมคเค็ยนสาม

บมีแมเค็ยพี

มีแต่เก็ยฮอหุมโ ทสีคุมกะบมี

ไว้ในนั้งห่มนเลม

โอ จริงใหม่พี

ถ้ามีหนทางจริงแล้วจะเตรียมร่างกาย
ลงวิกปลา จะอาสาหามกระโศกกลับไปถมชด

น้ำกิน ถ้าไม่มีหนทางจะหาบสะหวิงกลับ

จะหาบภูน้ำใหญ่ ๆ กลับไปฝากยาของเรา

เอาถาพคเซนนัน ฝ่ายนั้นหมคเก็ยง

ฝ่ายนี้ก็จะเอ็ยงกะบุงตัก

ฝ่ายนั้นเปิดกระทอยาสม

ฝ่ายนี้ก็จะหาใบตอไปควยให้พอม

นองอย่าสงสัยเลยจะแก้งบอนหอมจอย

ถาของนันมีคุดคาวแล้วจะเตรียมคั่ว

ไวคอย

นองจะล่องซิมมะขามเปรี้ยวผสมมะละกอใหม่

ให้นองใช้ลินตะออย่าให้ถูกฟันนะ

พีไม่มีเครือเถาว์ล้วยพันตัวทำไมจึงครุงรัง

ตามตัวทำไมจึงมีอะไรคิดพันก้อนใหญ่ราว

กับรังมคแดง

นองเปรียบคังมคในฤดูเค็ยนสาม

ไม่มีแมมคนะพี

มีก็แค็ยฮอหุมมคตัวพีจะคุมครองก็ไม่มี

- เขากะชวาวนกเขาคูบานเจ้าขันทอง
เขากะชวาวนกขุนทองบานเจ้าขันมวน
คันมาออกแล้ววากะบขัน

- โอบยี่เอยน่องมันเขี้ยวชาติแอง
เหม็นสาบกุยผง บแมนแนวหงส์คำ
เปียบพะจันบไค

ง. สุภานิก

- ลีตักเสาไมลำเคียวป่องหากต่าง
บาดวาเป็นพี่น้องใจเดี่ยวกะหากมี

- ผัดแตเป็นมันอ่อนไผะซอญเสียมไซ
ผัดวาเป็นมอนเตอไผะยานแกมกิน

จ. อารมณขัน

- ขอยพุดาความเวาบหลาย
ไม่พวเวาสามคนลีลองเบ็ง

- ขอยขอคอยสอยเสมอไคในฮัง
บมีหยังคิมมีแต่ไฮลาบซาบ

เขากัร่าลือวานกเขาคูบานองขันเสียงกั้ง
เขากัร่าลือวานกขุนทองบานองขันไพเราะ
เมื่อมาถึงแล้วทำไมจึงไม่ขัน

โอบยี่เอยน่องนี้ชาติพันธุ์แรง
เหม็นสาบสาบไม่ไซชาติพญาหงส์ทอง
ซึ่งจะเปรียบเทียบกับพระจันทร์ไม่ได้

จะตัดต้นไม้ลำเคียวปล่องยอมแตกต่างกับ
แมววาเป็นพี่น้องใจแตกต่างกันก็ยอมมี

ตั้งแต่เป็นมันหัวเล็ก ๆ ใครก็ถือเสียมจ้องขุด
แต่ถ้าเป็นตัวไหมสีเหลืองสีคิใครก็เกรงจะ
ชอกกิน คำนึงถึงความแตกต่างเรื่องชาติชั้น
วรรณะ

ฉันเป็นคนแก่คำพูดไม่มีมากดอก
แต่ถ้ามีคนคุยควยจะกอลักสามคืนจะลองดู

พี่เป็นคนเรียบร้อยคังกับไซในรังนะ
ไม่มีอะไรติดตัวมีแต่ตัวไรเต็มไปหมด

4. บทพญาให้คุณค่าในค่านความบันเทิงใจ ผู้ที่ตอบจะได้ฝึกสมอง เพราะผู้ที่ฟังผู้
ที่ตอบได้นั้นจะต้องเป็นผู้รอบรู้ สามารถคิดหาส่วนวนมาสนทนาได้อย่างคล่องแคล่ว เช่น
ถ้าฝ่ายหญิงพูดว่า

อันวัง เว้นนับ เคยมีซอนขวาง
 เป็นวังแม่น้ำคัง
 ไม้มายซอน
 ขอนบมาคางปานอยกะบมี

อันว่าวังน้ำไม่ เคยมีซอนไม่กักขวาง
 เป็นวังน้ำทวม
 ไม่มีไมมาแทรกซอน
 ขอนไม้ไม่ตักคางปลาตัวน้อยก็ไม่

แสดงความนัยของผู้หญิงที่จะบอกฝ่ายชายว่าตน เป็นโสดบริสุทธิ์ ไม่เคยมีชายใด
 เกี่ยวของมาก่อน

ฝ่ายชายจะตอบว่า

วัง เว้นนับ คับมีซอนขวาง
 แหจอมทองอายุสี่ขวาน
 คับมีไม้ควนแหอายุสี่ขวานลง

วังน้ำถ้าไม่มีซอนไม่กักขวางแล้ว
 แहतองของพี่จะทอดละนะ
 ถ้าไม่มีไม้ควนแหพี่จะทอดลงทันที

จะเห็นได้ว่าฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะต้องเข้าใจความในสำนวนโวหารและรอบรู้ที่จะ
 สรรหาคำพูดเปรียบเทียบอย่างถึงสิ่งแวดลอมคัง เช่นยกแม่น้ำที่มีซอนไม่กักขวางทางกับสภาพ
 บุคคลที่ไม่มีซอนไม่กักขวางอันแสดงถึงความมีเขาวนปัญญาอย่างคียงของลูกสาวผญา ในขณะที่เดียวกับ
 ผู้หญิงหรือผู้อยู่ในบรรยากาศนั้นย่อมจะได้รับความเพลิดเพลิดมันเทิงใจจากบทสนทนา

ผู้วิจัยได้รับความรู้และเข้าใจถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเมืองเก่าจากผญานี้
 ความรู้เหล่านี้เป็นคังแวนฉายให้เห็นความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษซึ่งในหนังสือพงสาวดารมัก
 จะผ่านเลยไปไม่สุดลาวถึงนัก ทุกวันนี้ความเจริญยุคแพร่หลายไปยังท้องถิ่นชนบทต่าง ๆ
 อย่างรวดเร็ว เพราะไปมาติดต่อถึงกันได้สะดวกยิ่งขึ้น นับวันชนบทเริ่มนิยมเคมีมีแต่จะ
 เปลี่ยนแปลงและกลายไปตามอำนาจแห่งความเจริญนั้น คังนั้น ในฐานะผู้วิจัยเป็นครูจึงมี
 เจตนาที่จะบันทึกรักษา และ ถ่ายทอดคำผญาให้อนุชนได้ศึกษาคนควาคอไป.

